

Α΄: ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ-ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Η διδασκαλία του μαθήματος της γλώσσας στο Δημοτικό αποσκοπεί στην ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να χειρίζονται με επάρκεια και αυτοπεποίθηση, συνειδητά, υπεύθυνα, αποτελεσματικά και δημιουργικά το γραπτό και τον προφορικό λόγο, ώστε να συμμετέχουν ενεργά στη σχολική και την ευρύτερη κοινωνία τους.

Η θεώρηση της γλώσσας

Για την επίτευξη του σκοπού δεν υιοθετείται μία ορισμένη θεωρία της γλώσσας, αλλά επιχειρείται μία επιλεκτική και συνδυαστική εφαρμογή θεωριών, με γνώμονα τις ανάγκες της διδακτικής. Κατά συνέπεια, η γλώσσα αντιμετωπίζεται στη φυσική της πολυπλοκότητα, στο μέτρο που αφορά το παιδί και υπαγορεύει το περιεχόμενο της γλωσσικής παιδείας.

Η γλώσσα νοείται καταρχήν ως σύστημα επικοινωνίας με βάση τον αρθρωμένο λόγο. Συνεπώς, γίνεται αντικείμενο μελέτης τόσο ως αφηρημένο σύστημα σχέσεων όσο και ως λειτουργία του συστήματος σε πραγματικές συνθήκες. Έπειτα, ο χειρισμός της γλώσσας ακολουθεί την ευρύτερα αποδεκτή άποψη ότι πρόκειται για μέσο προαγωγής της διάνοησης και, ειδικά, της δημιουργικής και κριτικής σκέψης. Ειδικότερα, η γλώσσα συνιστά φορέα και μέσο υλοποίησης των σκοπών των υπόλοιπων μαθημάτων και γενικά της εκπαίδευσης. Ωστόσο, η αντιμετώπιση της γλώσσας ως εργαλείου (μάθησης στον σχολικό και εξωσχολικό χώρο αλλά και διεξαγωγής του μαθήματος) συνυπάρχει με τη θεώρησή της ως αξίας και ως φορέα πολιτισμού.

Από την άλλη πλευρά, η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως μέσο δράσης και αλληλεπίδρασης των ανθρώπων, καθώς και ως μέσο κατανόησης, έκφρασης, περιγραφής και μετατροπής της πραγματικότητας, αλλά και δημιουργίας πραγματικότητας. Εξάλλου, με τη λογοτεχνία η γλώσσα γίνεται όχημα και αποτέλεσμα τέχνης και αισθητικής καλλιέργειας. Επίσης τα κείμενα της λογοτεχνίας, παρέχουν διάφορες οπτικές και ερμηνείες του κόσμου, εμπλουτίζουν την αντίληψη των μαθητών για τον κόσμο, διευρύνουν τον ορίζοντα των εμπειριών τους, ευνοούν την κατανόηση της διαφορετικότητας και την ανάπτυξη της ανεκτικότητας.

Το Πρόγραμμα λαμβάνει υπόψη τόσο τη συγχρονική όσο και τη διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας, εφόσον αυτή θεωρείται στοιχείο εθνικής ταυτότητας, φορέας μακράιωνης πολιτισμικής παράδοσης και γραμματολογίας, διάυλος επικοινωνίας στην ευρωπαϊκή και στην παγκόσμια κοινότητα. Στους στόχους του Προγράμματος αξιοποιείται ο ετερογενής χαρακτήρας της ελληνικής γλώσσας, με τις κοινωνικές, γεωγραφικές και υφολογικές παραλλαγές της. Τέλος, με δεδομένο το πολυπολιτισμικό στοιχείο της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, η γλώσσα προτείνεται ως μέσο ένταξης των αλλοδαπών στην κοινωνία αυτή.

Επιστημολογικό και θεσμικό πεδίο

Η πολυεπιστημονική θεώρηση της γλώσσας, έτσι όπως πραγματώνεται στο Πρόγραμμα, τα επίπεδα και το εύρος των στόχων και η ποικιλία των διαδικασιών αντανακλούν, άμεσα ή έμμεσα, αντίστοιχο φάσμα επιστημονικών κλάδων, με επίκεντρο τη Γλωσσολογία. Πιο συγκεκριμένα, το θεωρητικό πλαίσιο του Προγράμματος αναφέρεται τόσο σε διάφορους ειδικούς τομείς της Γλωσσολογίας (κυρίως: Ανάλυση του Λόγου, Πραγματολογία, Θεωρία των γλωσσικών πράξεων, Συστημική Λειτουργική Γλωσσολογία, αλλά και Παραδοσιακή και Δομολειτουργική Γραμματική, Γενετική-Μετασχηματιστική Γραμματική, Φωνητική-Φωνολογία, Μορφολογία, Σημασιολογία, Διαλεκτολογία), όσο και στις και στις συναφείς επιστημονικές περιοχές (κυρίως: Αναλυτική Φιλοσοφία, Κυβερνητική, Επιστήμη της Επικοινωνίας, Γλωσσική Ανθρωπολογία, Εθνογραφία της Επικοινωνίας, Εθνογλωσσολογία, Ψυχολογία, Κοινωνιογλωσσολογία, Κειμενολογία, Αφηγηματολογία, Υφολογία, Γνωστική Ψυχολογία, Θεωρία της Πρόσληψης). Τέλος, το Πρόγραμμα έλαβε υπόψη πορίσματα των επιστημονικών κλάδων που σχετίζονται με τη διδακτική και γενικά τη διαχείριση της σχολικής ζωής (κυρίως: Κοινωνιολογία του Σχολείου, Παιδαγωγική Ψυχολογία, Παιδαγωγική του «λάθους», Ειδική Αγωγή, Θεωρία των Μαθησιακών Δυσκολιών), υπό τη συνθετική θεώρηση του κλάδου της σύγχρονης Διδακτικής της Γλώσσας.

Κατά τη διαμόρφωση της τελικής του φυσιογνωμίας στο πλαίσιο του κλάδου του Γλωσσικού Σχεδιασμού, το Πρόγραμμα του Δημοτικού αξιοποίησε κατά περίπτωση τα πιο πάνω, σε συνδυασμό με τους στρατηγικούς στόχους της Πολιτείας, λαμβάνοντας υπόψη τις δυναμικές τις οποίες καθορίζουν τα γεωπολιτικά δεδομένα της εποχής.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Τάξη*	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
	Προφορικός λόγος ομιλία και ακρόαση Ανακοινώσεις, αφηγήσεις, προσηγορίες	Ο μαθητής: Ακροάται, διατυπώνει, εξηγεί και επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση. Κάνει συνειδητή χρήση των φραστικών επιλογών που επιβάλλει η κάθε περίπτωση επικοινωνίας και το επίπεδο λόγου.	Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση.

A-B Γ-Δ Ε-ΣΤ	περιγραφές Διαλογικές και μονολογικές μορφές επικοινωνίας Λειτουργία του προφορικού λόγου	Χρησιμοποιεί ολοένα αυξανόμενο λεξιλόγιο. Ελέγχει την αποδεκτότητα του λόγου του. Συλλαμβάνει υπονοούμενα. Εντοπίζει και αποφεύγει συνήθη φραστικά σφάλματα. Αφηγείται από μνήμης Ανακοινώνει προσωπικές εμπειρίες, σκέψεις, επιθυμίες, σχέδια, προγράμματα, το νόημα ενός κειμένου κ.τ.ό. Εκτιμά και απολαμβάνει αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου, όπως απαγγελίες, θεατρικές παραστάσεις, ακροάσεις χαρισματικών ομιλητών κτλ. Στις δραματοποιήσεις και στα παιχνίδια ρόλων, προσαρμόζει τα λεγόμενα, τα παραγλωσσικά μέσα και την όλη συμπεριφορά του.	
A-B Γ-Δ Ε-ΣΤ	<i>Γραπτός Λόγος</i> –Ανάγνωση Φωνημική επίγνωση Πρώτη ανάγνωση Δομή συλλαβής, λέξης, πρότασης, παραγράφου Είδη ανάγνωσης Είδη κειμένων Επιτονισμός	Συνειδητοποιεί τη σύνδεση προφορικής και γραπτής γλώσσας. Αναγνωρίζει τη διαφορά ανάμεσα στην εικόνα ενός αντικειμένου και στη γραπτή απόδοσή του με λέξη. Αποκτά σταδιακά τη δεξιότητα αναγνώρισης της φωνημικής ταυτότητας των λέξεων. Αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής. Αναπτύσσει φωνημική επίγνωση. Ταυτίζει συλλαβές και φθόγγους με τα γραπτά τους σύμβολα, αναλύει και ανασυνθέτει συλλαβές, λέξεις και φράσεις και απλές φράσεις. Κατανοεί τον βασικό μηχανισμό της ανάγνωσης, που στηρίζεται στη σχέση φθόγγων – γραμμάτων. Διαβάζει και κατανοεί απλό, μικρό κείμενο. Διαβάζει σιωπηρά, μεγάλωφωνα και εκφραστικά. Υιοθετεί κάθε φορά τον τρόπο και το ρυθμό ανάγνωσης που υπαγορεύεται από την περίπτωση. Επιλέγει ανάμεσα στη συνολική ή στην επιλεκτική ανάγνωση. Εντοπίζει τα κύρια σημεία ή τα σημεία που τον ενδιαφέρουν. Αποδίδει περιληπτικά το περιεχόμενο γραπτών και προφορικών κειμένων Κατανοεί διάφορους τύπους κειμένων. Εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο. Συνειδητοποιεί τη συνάφεια και τις διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. Συμπεραίνει το περιεχόμενο ενός βιβλίου από τις εξωτερικές ενδείξεις (εξώφυλλο, περιεχόμενα, εικόνες κ.τ.ό.). Κατανοεί μακροσκελές κείμενο, ώστε να το αναπλάσει με τη βοήθεια σημειώσεων. Εκθέτει προσωπική και τεκμηριωμένη γνώμη πάνω σ' αυτά που διάβασε. Διαβάζει και για προσωπική του ευχαρίστηση. Επιλέγει ένα βιβλίο, μια εφημερίδα ένα άρθρο από τράπεζα δεδομένων, από βιβλιοθήκη ή από βιβλιοπωλείο, με κριτήριο το σκοπό της δουλειάς του. Χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα ως γενική δεξιότητα μάθησης, αξιοποιώντας την στα άλλα μαθήματα και στις προσωπικές του ανάγκες γραπτής επικοινωνίας. Αντιλαμβάνεται βαθμιαία ότι μπορεί να διατυπώνει τις σκέψεις του και να επικοινωνεί με τους άλλους όχι μόνο προφορικά αλλά και γραπτά.	Δομή, Σύστημα, Επικοινωνία, Ομοιότητα- διαφορά, Αλληλεπίδραση.
A-B Γ-Δ Ε-ΣΤ	<i>Γραπτός λόγος</i> - <i>Γραφή και</i> <i>παραγωγή</i> <i>γραπτού λόγου</i> Πρώτη γραφή Αντιγραφή, γραφή, τονισμός, στίξη,	Γράφει καθαρά, καλαίσθητα ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα σχολικά και εξωσχολικά κείμενα. Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο. Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων. Συμβουλευέται πίνακες κλίσης και λεξικά για να ελέγχει και διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη.	Δομή, Επικοινωνία, Σύστημα- Οργάνωση, Ομοιότητα- διαφορά.

	<p>καλλιγραφία Στάδια γραψίματος Δομή κειμένου Γλωσσικές πράξεις Είδη λόγου, τύποι κειμένων Περίληψη Συνοχή και συνεκτικότητα Κριτήρια αξιολόγησης</p>	<p>Κρίνει ο ίδιος αν χρειάζεται να ξαναγράψει για να βελτιώσει ένα δύσκολα αναγνώσιμο ή ελλιπές κείμενο. Συντάσσει κατάλληλα για κάθε περίπτωση μικρές λέξεις όπως: για, που, μέχρι, ώσπου, σαν, ως κ.τ.ό. Συντάσσει διαφορετικού τύπου κείμενα ακολουθώντας τη διαδικασία του σχεδιασμού, (προσυγγραφικό στάδιο) της γραφής της αρχικής εκδοχής (συγγραφικό) και, τέλος, του ελέγχου και της βελτίωσής της (μετασυγγραφικό στάδιο). Μετασχηματίζει κείμενα. Συντάσσει περιλήψεις διάφορων βαθμών σύμπτυξης. Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου, για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες. Διακρίνει σχέσεις μεταξύ προθετικότητας, είδους λόγου, γλωσσικής μορφής και κειμενικής δομής. Προβληματίζεται για τη διατύπωση και επιλέγει ανάμεσα σε διάφορες φραστικές δυνατότητες, με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου του. Επικαλείται το γλωσσικό του αίσθημα κατά την παραγωγή και αξιολόγηση κειμένων. Μεταδίδει αποτελεσματικά πολύπλοκες ιδέες με διευρυμένο λεξιλόγιο. Επεξεργάζεται και δομεί κείμενο με νοηματικές ενότητες και παραγράφους. Συντάσσει σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή. Χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενότητων (όμως, παρόλο, εξάλλου, τέλος, έπειτα από όλα αυτά, όταν, γι' αυτό κ.τ.ό.) Αποκτά εμπιστοσύνη στο προσωπικό του γράψιμο με το δικό του πρωτότυπο τρόπο.</p>	
<p>A-B Γ-Δ Ε-ΣΤ</p>	<p>Λογοτεχνία Βιωματικός λόγος Γλωσσικά μέσα των λογοτεχνημάτων</p>	<p>Διευρύνει την αναγνωστική του ικανότητα, προσεγγίζοντας και το βιωματικό λόγο. Διευρύνει τις προσωπικές εμπειρίες του με τη «συμπάθεια» προς τον άνθρωπο γενικά. Απολαμβάνει το λόγο ως έργο τέχνης. Κατανοεί ή διαισθάνεται τα όρια και τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας. Εξοικειώνεται με τις μετασημσιολογήσεις και τη λειτουργία της λογοτεχνικής μεταφοράς. Κατανοεί τον τρόπο, με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει. Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής, περιεχομένου και ύφους των λογοτεχνικών κειμένων. Αποδίδει το νόημα κειμένων με απαιτητική σύνταξη, λεξιλόγιο και νοηματική δομή. Εξοικειώνεται διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας. Προσεγγίζει βαθμιαία ευρύ φάσμα αξιόλογων και χαρακτηριστικών κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων της ελληνικής λογοτεχνίας, σε όλη τη χρονική και γεωγραφική της έκταση. Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής, μεσογειακής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.</p>	<p>Δομή, Αλληλεπίδραση.</p>
<p>A-B Γ-Δ Ε-ΣΤ</p>	<p>Λεξιλόγιο Θεματικά, σημσιολογικά, ετυμολογικά πεδία Ορισμός Πολυσημία</p>	<p>Διακρίνει την έννοια της λέξης με βάση την καταγωγή, τη συγγένεια ή την αντίθεση, τη μεταφορική τους χρήση, τα συμφραζόμενα κ.τ.ό. Εξοικειώνεται με τη διαχρονική πλευρά της γλώσσας στο βαθμό που αυτή αντανακλάται στη συγχρονική διάστασή της. Δίνει εμπειρικούς ορισμούς λέξεων. Εξοικειώνεται με την πολυσημία. Χρησιμοποιεί τα ετυμολογικά στοιχεία των λέξεων για να τις κατηγοριοποιεί σημσιολογικά και να εικάζει τη σημασία τους και με τη βοήθεια των συμφραζομένων.</p>	<p>Δομή, Σύστημα, Ομοιότητα- διαφορά.</p>
<p>A-B Γ-Δ</p>	<p>Γραμματική Προτασιακή</p>	<p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p>	<p>Δομή, Σύστημα,</p>

Ε-ΣΤ	<p>δομή Παρατακτική και υποτακτική σύνταξη Πυρηνική, ελλειπτική και επαυξημένη πρόταση Στίξη Δείκτες συνοχής και συνεκτικότητας Τα μέρη του λόγου Κλιτικά συστήματα Φωνολογική δομή της γλώσσας Τονισμός και επιτονισμός Ιδιαιτερότητα της δομής της Ελληνικής Σχήματα λόγου</p>	<p>Συνειδητοποιεί πρακτικά τις νοηματικές σχέσεις κειμένου - ενότητας - παραγράφου-πρότασης. Συνειδητοποιεί πώς η πρόταση παράγεται και λειτουργεί ως μονάδα επικοινωνίας, μέσα σε συμφραζόμενα και σε ζωντανές περιστάσεις. Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας πρότασης. Αναλύει και ανασυνθέτει προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και υποτακτικά. Διαπιστώνει έμπρακτα τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής σειράς στοιχείων της πρότασης, καθώς και τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας. Αναγνωρίζει τα γλωσσικά στοιχεία, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε με τον εκάστοτε συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση. Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας παραγράφου και προβαίνει σε αναλύσεις και ανασυνθέσεις. Συνειδητοποιεί το ρόλο που παίζουν οι κειμενικοί δείκτες στη σύνδεση των παραγράφων και ασκείται στη χρήση τους. Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος στις δύο φωνές και ένα κλιτικό σχήμα πτωτικού (<i>ουσιαστικού, επιθέτου, αντωνυμίας</i>) στα τρία γένη. Συνειδητοποιεί τον τροποποιητικό ρόλο της κατάληξης. Αναγνωρίζει το λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών και την τυχόν συμφωνία τους (γένος, αριθμός, πτώση) με το προσδιοριζόμενο. Χρησιμοποιεί σωστά τα αρχαιόκλιτα. Διακρίνει τους φθόγγους μιας λέξης και τις τομές ενός φωνητικού συνόλου. Συνειδητοποιεί τις διαφορές γλωσσικών πράξεων από την επιτόνιση. Τονίζει ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά. Συνειδητοποιεί ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας. Κατανοεί συχνόχρηστα σχήματα λόγου. (Αφορά κυρίως μαθητές, των οποίων οι γλωσσικές δομές αποκλίνουν λίγο ή πολύ από τον κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας).</p>	Ομοιότητα-διαφορά.
Α-Β Γ-Δ Ε-ΣΤ	<i>Διαχείριση της πληροφορίας</i>	<p>Ζητάει και δίνει πληροφορίες. Αξιοποιεί απλό χάρτη, πίνακες (δρομολογίων και λοιπών πληροφοριών, διάφορα έντυπα κ.τ.ό.). Εντοπίζει τις πληροφορίες που θέλει και τις αξιοποιεί. Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες. Χρησιμοποιεί στοιχειωδώς Η/Υ, προκειμένου να επεξεργαστεί κείμενο απλής εργασίας και να το μορφοποιήσει.</p>	Πληροφορία, Επικοινωνία.

Σημ. Οι θεματικοί άξονες είναι ίδιοι για όλες τις τάξεις

Οι θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες προσεγγίζονται, στο βαθμό του εφικτού, στις μικρές τάξεις του Δημοτικού διαισθητικά και με παιγνιώδη τρόπο και συστηματικότερα στην Ε΄ και στην ΣΤ΄ τάξη.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Σύμφωνα με το γενικό σκοπό της διδασκαλίας του μαθήματος της Γλώσσας, ο μαθητής επιδιώκεται να μάθει να χειρίζεται όσο το δυνατόν καλύτερα την ελληνική γλώσσα: να την καταλαβαίνει, να την ομιλεί, να τη διαβάζει, να τη γράφει με άνεση, ώστε να συμμετέχει ενεργά στη σχολική και την ευρύτερη κοινωνία του.

Αναλυτικότερα:

- Να χρησιμοποιεί τη γλώσσα ως κώδικα επικοινωνίας, αλλά και ως σύστημα σκέψης, για να ανακαλύπτει και να κατανοεί νέες γνώσεις και εμπειρίες και να ικανοποιεί έτσι τις πρακτικές, συναισθηματικές, πνευματικές και κοινωνικές του ανάγκες.

- Να κατανοεί ως σημασία και ως πρόθεση το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου με το οποίο έρχεται σε επαφή και να χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα με τρόπο, ώστε να παράγει λόγο αποτελεσματικό και κατάλληλο για κάθε ειδική περίπτωση επικοινωνίας.

- Να είναι σε θέση να εκφράζει τον εσωτερικό του κόσμο.

- Να συνειδητοποιήσει ότι:

(α) διαθέτει την ικανότητα να περιγράφει, να τροποποιεί την εξωτερική πραγματικότητα αλλά και να δημιουργεί πραγματικότητα με το λόγο του, στο μέτρο που μεταχειρίζεται τα κατάλληλα γλωσσικά μέσα και ότι

(β) η δυνατότητα αυτή είναι συνάρτηση της γνώσης και της συνειδητής χρήσης του γλωσσικού συστήματος.

- Να αποκτήσει τις βάσεις μιας κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, ώστε να μπορεί να αξιολογεί αντικειμενικά τα μηνύματα.

- Να γνωρίσει και να αγαπήσει ποικίλες μορφές λογοτεχνικών έργων, έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθεί και να αποζητά μόνος του τη συντροφιά του καλού λογοτεχνικού βιβλίου.

- Να αποκτήσει αίσθηση και γνώση της γλωσσικής του παράδοσης και να ενισχύσει το γλωσσικό του αυτοσυναίσθημα. Να χρησιμοποιεί δημιουργικά τα διαχρονικά στοιχεία που λειτουργούν στη σημερινή ζωντανή γλώσσα.

- Να συνειδητοποιήσει την κοινωνική και τη γεωγραφική ποικιλία της ελληνικής γλώσσας.

- Να εξοικειωθεί με την τεχνολογία των ηλεκτρονικών υπολογιστών έτσι ώστε:

α) να αποκτήσει ευχέρεια πρόσβασης στις πληροφορίες που παρέχονται μέσω του Διαδικτύου και των πολυμέσων και

β) να μπορεί να επεξεργάζεται στοιχειωδώς κείμενα σε Η/Υ.

- Να κατανοήσει τη θέση που κατέχει η γλώσσα, γενικά, στον πολιτισμό ενός λαού, τη σημασία της για τα έθνη, και να έρθει σε επαφή και με γλωσσικής υφής πολιτισμικά στοιχεία άλλων λαών.

- Να εκτιμά και να σέβεται τη γλώσσα του άλλου και να συμβιώνει αρμονικά με αλλόγλωσσους.

Όσον αφορά τον αλλοδαπό μαθητή, τον ενταγμένο σε τάξη, στην οποία χρησιμοποιείται η ελληνική ως μητρική γλώσσα, αυτός πρέπει:

- Μέσα σε πλαίσιο φυσικής επικοινωνίας να εσωτερικεύσει αβίαστα ορισμένες δύσκολες γι' αυτόν γλωσσικές δομές της ελληνικής γλώσσας.

- Να βιώσει μέσα από τη γλώσσα τον ελληνικό πολιτισμό και να υιοθετήσει θετική στάση απέναντί του.

Α. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Α΄- Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η λογική οργάνωση του προφορικού λόγου του μαθητή, η ορθή χρήση απλών δομών και απλού λεξιλογίου.

Στόχοι *	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ¹
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς ακουστικής και απαντητικής ετοιμότητας (ακροάται, παίρνει το λόγο, δεν ξεφεύγει από το θέμα).</p> <p>Παρακολουθεί διάφορες μορφές του προφορικού λόγου και συμμετέχει αναλόγως.</p> <p>Διηγείται πραγματικά ή φανταστικά γεγονότα. Περιγράφει πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις. Εκφράζει εντυπώσεις, σκέψεις, επιθυμίες, αισθήματα κτλ.</p> <p>Αναγνωρίζει και περιγράφει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα.</p> <p>Αφηγείται ιστορίες.</p> <p>Αρθρώνει, προφέρει και τονίζει σωστά.</p> <p>Διατυπώνει καταφατικές, αρνητικές, επιφωνηματικές και ερωτηματικές προτάσεις.</p> <p>Εκτελεί γλωσσικές πράξεις αναφοράς, προτροπής, υπόσχεσης κ.ά.</p> <p>Χρησιμοποιεί σωστά γραμματικούς τύπους και απλό λεξιλόγιο.</p>	<p>Βασικά είδη προφορικού λόγου:</p> <p>Αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.)</p> <p>Κατευθυντικός λόγος (παράκληση, οδηγία, πρόσκληση κ.τ.ό.)</p> <p>Γλωσσικές πράξεις</p> <p>Χρήση του λόγου ανάλογη με την περίπτωση</p> <p>Λεξιλόγιο</p>	<p><i>Βιωματική εμπλοκή μαθητών σε ποικίλες μορφές λεκτικής επικοινωνίας, όπως είναι: (ανα)διηγήσεις, ελεύθερος διάλογος, συζητήσεις, δραματοποιήσεις, θεατρικά παιχνίδια, παιχνίδια ρόλων, τραγούδια, ποιήματα και ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής (Μελέτη Περιβάλλοντος, Αισθητική και Μουσική Αγωγή).</i></p> <p>Περιγραφή προσώπων, καταστάσεων και συναισθημάτων (ειρωνεία, χιούμορ, συγκίνηση, εύθυμη διάθεση, προσβολή κτλ.) με αφορμή εμπειρία που έζησε, ή ιστορία που άκουσε. Περιγραφή αντικειμένων (π.χ. μήλου) με τη μορφή αινίγματος.</p> <p>Αφηγήσεις συνοπτικές ή διεξοδικές.</p> <p>Εξοικείωση με τους εκφραστικούς τρόπους και με το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούνται σε διάφορες περιστάσεις της ζωής. Π.χ. προφορική πρόσκληση σε εναλλακτικά πλαίσια επικοινωνίας (οικείο, φιλικό, επίσημο κτλ) και ανάλογη προσαρμογή του προφορικού λόγου.</p> <p>Αφήγηση ιστορίας, παραμυθιού, ανέκδοτου, θεατρικού έργου όπως το άκουσε ή με παραλλαγές.</p> <p>Εντυπώσεις από επίσκεψη σε διάφορους χώρους, λ.χ. μουσεία (Μελέτη Περιβάλλοντος).</p> <p>Ασκήσεις ορθής προφοράς λέξεων και φωνητικής επιτέλεσης γλωσσικών πράξεων.</p> <p>Προφορά συνδυασμού φθόγγων π.χ. Πέμπτη, εκστρατεία.</p> <p>Σχηματισμός/συμπλήρωση προφορικών προτάσεων.</p> <p>Άσκηση στη χρήση λέξεων μέσα σε οικείες προτάσεις.</p> <p>Αφήγηση ιστοριών με διάκριση του προτέρου και του υστερού.</p>

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

Χρησιμοποιεί κατάλληλα τους ρηματικούς τύπους, για να τοποθετεί τα γεγονότα στο χρόνο.		
--	--	--

* Καθένας από τους στόχους της αριστερής στήλης των πινάκων μπορεί να αντιστοιχεί σε μία ή και περισσότερες από τις ενδεικτικές δραστηριότητες της δεξιάς στήλης και αντιστρόφως. Οι στόχοι από το ένα μέρος και οι δραστηριότητες από το άλλο αποτελούν ενιαίο σύνολο με ελεύθερες μεταξύ τους ανταποκρίσεις.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η άσκηση στην ακρόαση, η βελτίωση της ποιότητας της προφορικής έκφρασης του μαθητή, καθώς και της ταχύτητας, με την οποία διατυπώνει ένα σωστά δομημένο λόγο.

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς ακουστικής, απαντητικής ετοιμότητας και βιωματικής συμμετοχής.</p> <p>Ακροάται, διατυπώνει ερωτήματα, απαντάει, εξιστορεί, εξηγεί και να επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση.</p> <p>Αναγνωρίζει και ερμηνεύει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα κ.τ.ό., όπως αποκαλύπτονται από τα εκφραστικά μέσα, τη μορφή και την οργάνωση του περιεχομένου.</p> <p>Αναγνωρίζει τις διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικά είδη προφορικού λόγου (πχ. αφήγηση περιστατικών, περιγραφή σπιτιού, πειράματος).</p> <p>Κατανοεί τη σκοπιμότητα των φραστικών επιλογών του ομιλητή (συντάκτη), η οποία καθορίζεται από την κατάσταση επικοινωνίας.</p> <p>Περιγράφει και αφηγείται γεγονότα.</p> <p>Αφηγείται από μνήμης.</p> <p>Ανακοινώνει σε ακροατήριο.</p> <p>Αναλύει και αξιολογεί τις πληροφορίες που του δίνονται, εκτιμώντας όλα τα στοιχεία του λόγου (γλωσσικά, όπως η χρήση των μορφοσυντακτικών δομών, εξωγλωσσικά, όπως τα πρόσωπα και η κατάσταση της ομιλίας, και παραγλωσσικά, όπως ο τόνος της φωνής, η στάση του σώματος κ.τ.ό.).</p> <p>Συμμετέχει σε συζητήσεις.</p> <p>Εντοπίζει τα κύρια σημεία στο λόγο των ομιλητών. τα συγκρατεί στη μνήμη και τα αξιοποιεί κατά περίπτωση.</p> <p>Διακρίνει το γεγονός από το σχόλιο σε μια προφορική</p>	<p>Είδη προφορικού λόγου.</p> <p>Αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.).</p> <p>Κατευθυντικός λόγος (παράκληση, οδηγία, πρόσκληση κ.τ.ό.)</p> <p>Γλωσσικές πράξεις</p> <p>Τρόποι πύκνωσης του περιεχομένου - περίληψη</p> <p>Επίπεδα ύφους</p> <p>Λεξιλόγιο</p>	<p><i>Βιωματική εμπλοκή μαθητών στον προφορικό λόγο μέσα από παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις, θέατρο και ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής. Ρόλοι από την καθημερινή ζωή και τα αναγνώσματα, ώστε ο μαθητής να εφαρμόζει το σχετικό κάθε φορά γλωσσικό υλικό (λεξιλόγιο, εκφράσεις) και να εξοικειώνεται βιωματικά με αυτό (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Εφαρμογή προφορικών οδηγιών για την εκτέλεση έργων ή παροχή οδηγιών σε τρίτους για την εκτέλεση έργων, όπως η συναρμολόγηση απλής συσκευής ή παιχνιδιού (Αισθητική Αγωγή).</p> <p><i>Συστηματική αξιοποίηση του διαλόγου και της προφορικής αφήγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας των διάφορων μαθημάτων και των εκδηλώσεων της σχολικής ζωής (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Σχολιασμός μιας είδησης, προσώπων, πραγμάτων, καταστάσεων, συναισθημάτων (ειρωνεία, χιούμορ, συγκίνηση, εύθυμη διάθεση, προσβολή κτλ.). Σχολιασμός εικόνας, ζωγραφικού πίνακα κτλ., εντοπισμός μηνυμάτων σε καλλιτεχνικές δημιουργίες (Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης, ανάλογα με την κατάσταση επικοινωνίας.</p> <p><i>Εξοικείωση με διαφορετικά είδη προφορικού λόγου: οδηγία, ανακοίνωση, συνέντευξη, διαφήμιση κτλ. Διατύπωση εμπειρικού ορισμού (Μελέτη Περιβάλλοντος).</i></p> <p>Διάκριση του πραγματικού από το εξωπραγματικό, του γεγονότος από το σχόλιο και τη γνώμη, των αντικειμενικών δεδομένων από τη διαφήμιση και την προπαγάνδα.</p> <p><i>Επεξεργασία αυθεντικών διαφημίσεων, σύγκριση παρουσίασης προϊόντος και διαφήμισης (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Περιγραφή / αξιολόγηση προσώπου ή κατάστασης, για την οποία έγινε λόγος σε κείμενο που άκουσε π.χ. σε θεατρική παράσταση κτλ.</p> <p><i>Αφήγηση με σχετική χρήση μηχανισμών / δεικτών συνοχής των διαφόρων φάσεων μιας ιστορίας, ενός μύθου, ενός γεγονότος, ενός σχεδίου δράσης (Ιστορία).</i></p> <p>Αφήγηση ενώπιον ακροατηρίου.</p> <p>Ανακοίνωση στην τάξη των αποτελεσμάτων ομαδικής εργασίας, προσωπικών εμπειριών, συναισθημάτων, σκέψεων, επιθυμιών, σχεδίων, προγραμμάτων, του νοήματος ενός κειμένου κτλ.</p>

<p>αφήγηση.</p> <p>Επιλέγει και χρησιμοποιεί ορθά το επίπεδο ύφους που επιβάλλει η περίπτωση επικοινωνίας.</p> <p>Ελέγχει, αν ο λόγος του είναι κατανοητός και αποδεκτός.</p> <p>Εντοπίζει και αποφεύγει συνήθη φραστικά σφάλματα.</p> <p>Συλλαμβάνει υπονοούμενα.</p> <p>Χρησιμοποιεί όλο και πιο πλούσιο λεξιλόγιο.</p> <p>Εκτιμά και απολαμβάνει αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου, όπως απαγγελίες, θεατρικές παραστάσεις, ομιλίες χαρισματικών ομιλητών κτλ.</p>		<p>Παραγωγή λόγου σε τηλεφωνική συνομιλία και συνέντευξη. Ο λόγος συνοδεύεται από την κατάλληλη στάση του σώματος, την ανάλογη έκφραση προσώπου και τις συναφείς χειρονομίες. Λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός οικειότητας που υφίσταται με το συνομιλητή (χαιρετισμοί, ευχές, συστάσεις, συγχαρητήρια κτλ).</p> <p>Με λόγο σκόπιμο και κατάλληλο ο μαθητής αναλαμβάνει να φέρει αποτέλεσμα:</p> <p>ζητώντας το α΄ από τον Χ,</p> <p>ζητώντας πληροφορίες από τον Χ για το α΄,</p> <p>πειθώντας τον Χ για το α΄,</p> <p>περιγράφοντας αντικειμενικά το α΄ επεισόδιο και επιχειρηματολογώντας υπέρ ή κατά του Χ, κτλ.</p> <p><i>Χρήση ειδικής ορολογίας για τη διάκριση και περιγραφή φαινομένων, διαδικασιών κτλ. (Φυσικά, Μαθηματικά, Γεωγραφία)</i></p> <p><i>Χρήση των ειδικών επιστημονικών εννοιών που εισάγονται σε κάθε μάθημα για τη διασάφησή τους, λ.χ. με την εφαρμογή τους κατά την κατασκευή και την «ανάγνωση» χάρτη, κατά την επεξεργασία κειμένου κ.α.. Κατανόηση εννοιών και ειδικού λεξιλογίου (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Επισκέψεις σε χώρους ακροάσεων. Κριτική ακρόαση.</p>
---	--	---

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Ε΄ - ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η άσκηση στην ακρόαση, η βελτίωση της ποιότητας της προφορικής έκφρασης του μαθητή, καθώς και της ταχύτητας με την οποία διατυπώνει ένα σωστά δομημένο λόγο.

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς ακουστικής, απαντητικής ετοιμότητας και βιωματικής συμμετοχής.</p> <p>Ακροάται, διατυπώνει ερωτήματα, απαντάει, εξηγεί και επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση.</p> <p>Αναγνωρίζει και ερμηνεύει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα κ.τ.ό., όπως αποκαλύπτονται από τα εκφραστικά μέσα, τη μορφή και την οργάνωση του περιεχομένου.</p> <p>Αναγνωρίζει τις διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικά είδη προφορικού λόγου (π.χ. αφήγηση περιστατικών, περιγραφή σπιτιού, πειράματος κ.ά.).</p> <p>Κατανοεί τις φραστικές επιλογές του ομιλητή (συντάκτη), οι οποίες καθορίζονται από την κατάσταση επικοινωνίας.</p> <p>Περιγράφει και αφηγείται γεγονότα.</p> <p>Αφηγείται από μνήμης.</p>	<p>Είδη προφορικού λόγου.</p> <p>Αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.).</p> <p>Κατευθυντικός λόγος (πράκλιση, οδηγία, πρόσκληση κ.τ.ό.).</p> <p>Γλωσσικές πράξεις</p> <p>Τρόποι πύκνωσης του περιεχομένου – περίληψη</p> <p>Επίπεδα ύφους</p> <p>Λεξιλόγιο</p>	<p><i>Θέατρο, παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις και ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής. Ρόλοι από την καθημερινή ζωή και τα αναγνώσματα, ώστε ο μαθητής να εφαρμόζει το σχετικό κάθε φορά γλωσσικό υλικό (λεξιλόγιο, εκφράσεις) και να οικειώνεται βιωματικά με αυτό (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Εκτέλεση εργασιών βάσει προφορικών οδηγιών. Επεξεργασία οδηγιών για παιχνίδια και κατασκευές (επεξηγηματικό-κατευθυντικό κείμενο) με στόχο τη δημιουργία και έκθεσή τους (Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p><i>Ενεργητική συμμετοχή του μαθητή, μέσω της κατανόησης και της παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου, στις δραστηριότητες της σχολικής ζωής (λ.χ. ομαδικές εργασίες, γιορτές, επισκέψεις, θεατρικές παραστάσεις) καθώς και σε συζητήσεις (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Αισθητική και Μουσική Αγωγή).</i></p> <p><i>Συστηματική αξιοποίηση του διαλόγου και της προφορικής αφήγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας των διάφορων μαθημάτων και των εκδηλώσεων της σχολικής ζωής.</i></p> <p><i>Σχολιασμός μιας είδησης, προσώπων, πραγμάτων, καταστάσεων, συναισθημάτων (ειρωνεία, χιούμορ, συγκίνηση, εύθυμη διάθεση, προσβολή κτλ.). Σχολιασμός εικόνας, ζωγραφικού πίνακα κτλ., εντοπισμός μηνυμάτων σε καλλιτεχνικές δημιουργίες (Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας.</p> <p>Εξοικείωση με διαφορετικά είδη προφορικού λόγου:</p>

<p>Ανακοινώνει σε ακροατήριο.</p> <p>Αναλύει και αξιολογεί τις πληροφορίες, που του δίνονται, εκτιμώντας όλα τα στοιχεία του λόγου (γλωσσικά, όπως η χρήση των μορφοσυντακτικών δομών, εξωγλωσσικά, όπως τα πρόσωπα και η περίπτωση της ομιλίας, και παραγλωσσικά, όπως ο τόνος της φωνής, η στάση του σώματος κ.τ.ό.).</p> <p>Συμμετέχει σε συζητήσεις.</p> <p>Εντοπίζει τα κύρια σημεία στο λόγο των ομιλητών, τα συγκρατεί στη μνήμη και τα αξιοποιεί κατά περίπτωση.</p> <p>Διακρίνει το γεγονός από το σχόλιο σε μια πληροφορική αφήγηση.</p> <p>Επιλέγει και χρησιμοποιεί ορθά το επίπεδο ύφους, που επιβάλλει η περίπτωση επικοινωνίας.</p> <p>Ελέγχει, αν ο λόγος του είναι κατανοητός και αποδεκτός.</p> <p>Εντοπίζει και αποφεύγει συνήθη φραστικά σφάλματα.</p> <p>Συλλαμβάνει υπονοούμενα.</p> <p>Χρησιμοποιεί όλο και πιο πλούσιο λεξιλόγιο.</p> <p>Εκτιμά και απολαμβάνει αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου, όπως απαγγελίες, θεατρικές παραστάσεις, ομιλίες χαρισματικών ομιλητών κτλ.</p>		<p>οδηγία, ανακοίνωση, συνέντευξη, διαφήμιση κτλ.</p> <p>Διατύπωση εμπειρικού ορισμού. <i>Επεξεργασία και κατάρτιση ερωτηματολογίου με σκοπό συνεντεύξεις και σφυγμομετρήσεις για προβλήματα της σχολικής ζωής (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή)</i></p> <p>Περιγραφή / αξιολόγηση προσώπου ή κατάστασης, για την οποία έγινε λόγος σε κείμενο, που άκουσε π.χ. σε θεατρική παράσταση κτλ.</p> <p><i>Αφήγηση με σχετική χρήση μηχανισμών/δεικτών συνοχής των διαφόρων φάσεων μιας ιστορίας, ενός μύθου, ενός γεγονότος, ενός σχεδίου δράσης (Ιστορία).</i></p> <p><i>Αφήγηση ενώπιον ακροατηρίου</i></p> <p><i>Περίληψη ιστορίας</i></p> <p><i>Ανακοίνωση στην τάξη των αποτελεσμάτων ομαδικής εργασίας, προσωπικών εμπειριών, συναισθημάτων, σκέψεων, επιθυμιών, σχεδίων, προγραμμάτων, του νοήματος ενός κειμένου κτλ. Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία, μελέτη χάρτη, περίληψη και σύνθεση πληροφοριών από σχετικά ενημερωτικά κείμενα (τουριστικοί οδηγοί, εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά κείμενα κτλ.) και ανακοίνωσή τους στην τάξη [Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</i></p> <p>Παραγωγή λόγου σε τηλεφωνική συνομιλία και συνέντευξη. Ο λόγος συνοδεύεται από την κατάλληλη στάση του σώματος, την ανάλογη έκφραση προσώπου και τις συναφείς χειρονομίες. Λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός οικειότητας που υφίσταται με το συνομιλητή (χαιρετισμοί, ευχές, συστάσεις, συγχαρητήρια κτλ.).</p> <p>Διάκριση του πραγματικού από το εξωπραγματικό, του γεγονότος από το σχόλιο και τη γνώμη, των αντικειμενικών δεδομένων από τη διαφήμιση και την προπαγάνδα.</p> <p><i>Επεξεργασία αυθεντικών διαφημίσεων. Μηχανισμοί και στρατηγικές της διαφήμισης. Σύγκριση με τις κοινωνικές διαφημίσεις (δημοσίων οργανισμών, μη κερδοσκοπικών και ανθρωπιστικών οργανώσεων) [Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή].</i></p> <p>Με λόγο σκόπιμο και κατάλληλο ο μαθητής αναλαμβάνει να φέρει αποτέλεσμα: ζητώντας το α΄ από τον Χ, ζητώντας πληροφορίες από τον Χ για το α΄, πείθοντας τον Χ για το α΄, περιγράφοντας αντικειμενικά το α΄ επεισόδιο και επιχειρηματολογώντας υπέρ ή κατά του Χ, κτλ.</p> <p><i>Ο μαθητής στηριζόμενος σε πληροφορίες από αυθεντικά ενημερωτικά ή διαφημιστικά κείμενα επιχειρηματολογεί για να πείσει για ένα αίτημα (π.χ. επίσκεψη σε περιοχή ή χώρο σχετικό με αντικείμενα του σχολικού προγράμματος) [Φυσικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</i></p> <p><i>Χρήση ειδικής ορολογίας για τη διάκριση και περιγραφή φαινομένων, διαδικασιών κτλ. (Φυσικά, Μαθηματικά, Γεωγραφία).</i></p> <p><i>Χρήση των ειδικών επιστημονικών εννοιών που εισάγονται σε κάθε μάθημα για τη διασάφισή τους, λ.χ. με την εφαρμογή τους κατά την κατασκευή και την «ανάγνωση» χάρτη, κατά την επεξεργασία κειμένου κ.α.. Κατανόηση εννοιών και ειδικού λεξιλογίου (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Επισκέψεις σε χώρους ακροάσεων. Εισαγωγή στην κριτική ακρόαση.</p>
---	--	---

Β. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΗ Α' - Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η κατάκτηση των βασικών δεξιοτήτων ανάγνωσης και κατανόησης γραπτών κειμένων, καθώς και η αναζήτηση, ανεύρεση, κατανόηση και χρήση της πληροφορίας. Οι αναγνωστικές δεξιότητες πρέπει να οικοδομούνται με βάση τον προφορικό λόγο και τις εμπειρίες που φέρουν τα παιδιά.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Συνειδητοποιεί τη σύνδεση προφορικής και γραπτής γλώσσας.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι η γραφή χρησιμοποιείται, για να μεταφέρει μήνυμα με τα βιβλία, τις επιγραφές και διάφορα άλλα μέσα.</p> <p>Αναγνωρίζει τη διαφορά ανάμεσα στην εικόνα ενός αντικειμένου και στη γραπτή απόδοσή του με λέξη.</p> <p>Αποκτά φωνημική επίγνωση, ώστε να αναγνωρίζει την ταυτότητα των λέξεων αλλά και ευρύτερα φωνημική επίγνωση ώστε να επιτυγχάνει ορθή και αποδεκτή προφορά των φράσεων και του συνεχούς λόγου, με τον απαιτούμενο ρυθμό και προσωδία.</p> <p>Κατανοεί και κατακτά το βασικό μηχανισμό της ανάγνωσης, που στηρίζεται στη σχέση φωνημάτων – γραμμάτων.</p> <p>Διαβάζει με ακρίβεια και κατανοεί μικρά λεκτικά σύνολα και μεμονωμένες λέξεις.</p> <p>Διαβάζει και κατανοεί μικρό κείμενο, για να αντλήσει πληροφορίες ή να εκτελέσει ορισμένες ενέργειες.</p> <p>- Ακούει και κατανοεί κείμενα που διαβάζει μεγαλόφωνα κάποιος άλλος. Αποδίδει το περιεχόμενο του κειμένου που άκουσε ή διατυπώνει άποψη γι' αυτό.</p> <p>Απομνημονεύει μικρά έμμετρα κείμενα για απαγγελία, μικρούς ρόλους για δραματοποίηση και μικρά λεκτικά σύνολα, τα οποία διευκολύνουν τη μάθηση.</p> <p>Εξοικειώνεται με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιούνται σε κείμενα τα οποία αντιπροσωπεύουν ποικίλες χρήσεις του λόγου.</p> <p>Διαπιστώνει, αν ένα κείμενο είναι έμμετρο ή πεζό, διαλογικό ή περιγραφικό, εικονογραφημένο ή όχι κτλ.</p> <p>Διακρίνει την απλή από την</p>	<p>Πρώτη ανάγνωση</p> <p>Κατανόηση κειμένου</p> <p>Συνειδητοποίηση και ορθή άρθρωση φθόγγων</p> <p>Ανάλυση – σύνθεση λέξεων σε συλλαβές και γράμματα</p> <p>Σύνθεση προτάσεων με λέξεις</p> <p>Σιωπηρή ανάγνωση απλών κειμένων</p> <p>Αφήγηση του περιεχομένου ενός κειμένου</p> <p>Ανάγνωση με κατάλληλο ρυθμό φωνής</p>	<p>Αναγνώριση λέξεων – λεκτικών συνόλων σε γραπτά «ερεθίσματα» του περιβάλλοντος χώρου (αφίσες, πινακίδες, συσκευασίες, φυλλάδια κ.τ.ό.).</p> <p><i>Αποκωδικοποίηση λογογραμμάτων (πινακίδες, σήματα).</i></p> <p><i>Αποκωδικοποίηση της λέξης που σημαίνει, π.χ., το ζώο το οποίο εικονίζεται σε συγκεκριμένη εικόνα. (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή)</i></p> <p>Αναγνώριση του ονόματός του.</p> <p>Καταγραφή από τον δάσκαλο προφορικού κειμένου που υπαγορεύει ο μαθητής και κατάλληλη αξιοποίησή του.</p> <p>Ακρόαση και άρθρωση φθόγγων</p> <p>Ανάλυση – σύνθεση λέξεων σε συλλαβές και γράμματα</p> <p>Διάκριση των λέξεων σε προφορική φράση</p> <p>Σύνθεση προτάσεων με λέξεις</p> <p><i>Συγκρότηση συλλογών με αφίσες, κάρτες, εφημερίδες – περιοδικά - ημερολόγια κ.ά. (Μελέτη Περιβάλλοντος, Αισθητική Αγωγή, Σχολικές γιορτές).</i></p> <p>Λεκτικά παιχνίδια - γλωσσοδέτες.</p> <p>Ξεφύλλισμα ενός βιβλίου με εικόνες και αντιστοίχιση των εικόνων με τις λέξεις που τις συνοδεύουν.</p> <p>Ασκήσεις ορθής άρθρωσης των φθόγγων που αντιστοιχούν στα γράμματα.</p> <p><i>Απόδοση νοήματος κειμένου με λίγα λόγια (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Ελεύθερη απόδοση νοήματος (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Ανάγνωση ποιήματος ή διαλογικού κειμένου με ανάλογη ρύθμιση της έντασης, της χροιάς, του τόνου και του ρυθμού φωνής.</p> <p>Αναζήτηση μιας συγκεκριμένης λέξης σε λεξικό.</p> <p><i>Συστηματική άσκηση στην ανάγνωση των διάφορων τύπων κειμένων των διάφορων μαθημάτων (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p>

<p>εμπλουτισμένη περιγραφή, το ουδέτερο από το συναισθηματικό και χιουμοριστικό γράψιμο, το πραγματικό από το εξωπραγματικό περιεχόμενο, τα γεγονότα από τις γνώμες.</p> <p>Διαπιστώνει, αν ένα κείμενο έχει ανακρίβειες ή ανακολουθίες.</p> <p>Εντοπίζει σε χειρόγραφα κείμενα λάθη συντακτικά, λεκτικά, ορθογραφικά κτλ.</p> <p>Αποσαφηνίζει, εμπλουτίζει και σταθεροποιεί σχετικό λεξιλόγιο.</p> <p>Εισάγεται στη χρήση αλφαβητικών λεξιλογίων, απλών λεξικών και παιδικών εγκυκλοπαιδειών.</p> <p>Ασκείται στη χρήση του πίνακα των περιεχομένων.</p> <p>Επισημαίνει το συγγραφέα και τον τίτλο των βιβλίων.-</p>		
---	--	--

**ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΗ Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να διαβάσει με ευχέρεια και ακρίβεια και να κατανοεί το περιεχόμενο κειμένων με αυξανόμενη αναγνωστική δυσκολία, να χρησιμοποιεί την αναγνωστική του ικανότητα στα άλλα μαθήματα και στον κοινωνικό του χώρο, να αναζητά, να αξιολογεί, να επιλέγει και να αξιοποιεί την πληροφορία, να χαίρεται και να εκτιμά τη γλωσσική ποικιλία.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p><i>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</i></p> <p>Διαβάζει, κατανοώντας συγχρόνως το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου, κατάλληλου για την ηλικία του.</p> <p>Συγκρίνει κείμενα με το ίδιο θέμα, που ανήκουν όμως σε διαφορετικό είδος λόγου.</p> <p>Αναγνωρίζει το επίπεδο ύψους ενός κειμένου και κρίνει, αν είναι κατάλληλο για το θέμα του κειμένου.</p> <p>Διαβάζει το κείμενο είτε ως σύνολο για την απόκτηση μιας γενικής εικόνας, είτε λεπτομερειακά είτε επιλεκτικά για την ανεύρεση συγκεκριμένων στοιχείων.</p> <p>Αναπτύσσει την ικανότητα να επιλέγει και να διαβάζει κείμενα με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος.</p> <p>Προσδιορίζει, συγκρίνει, ταξινομεί επιμέρους στοιχεία του κειμένου.</p> <p>Αναγνωρίζει τον τρόπο οργάνωσης ενός κειμένου (με αιτιολόγηση, σύγκριση, ορισμό κτλ.) και να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του τρόπου οργάνωσης.</p>	<p>Ανάγνωση - κατανόηση κειμένου</p> <p>Νόημα</p> <p>Σύμπτυξη κειμένου</p> <p>Διατύπωση σχολιασμού και απόψεων</p> <p>Αξιολόγηση ιδεών και επιχειρημάτων, κριτική ανάγνωση</p> <p>Εξοικείωση με τα είδη λόγου και τους τύπους κειμένων</p>	<p>Αξιοποίηση διαφόρων κειμένων και κειμενικών τύπων. Ενδεικτικά αντικείμενα ανάγνωσης και μελέτης: Τα διάφορα κείμενα των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος, αγγελία, τίτλοι, περιγραφή αφηγήματος, ποιήματος, πληροφοριακό κείμενο, επιστολή, ημερολόγιο, αυτοβιογραφία, βιογραφία, πίνακας περιεχομένων, κατάλογος, λεξικό, χάρτης, σχεδιάγραμμα, ιστορία με εικόνες ή σκίτσα, σημειώσεις, εφημερίδα, περιοδικό, αφήγηση, περιγραφή, παραμύθι, ανέκδοτο, διήγημα, μυθιστόρημα, ποίημα, βιβλιοπαρουσίαση, κριτική θεατρικού, κινηματογραφικού έργου, χειρόγραφο, δακτυλόγραφα ή έντυπα κείμενα που έχουν διαφορετικό επίπεδο ύψους.</p> <p><i>Επεξεργασία συνταγών (επεξηγηματικό-κατευθυντικό κείμενο) από διάφορες περιοχές, αναφορές σε γιορτές, έθιμα, νηστείες, υγιεινή διατροφή, μεσογειακή διατροφή κτλ., μελέτη χάρτη (Φυσικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Θρησκευτικά, Ιστορία, Γεωγραφία, Αγωγή Υγείας, Αγωγή Καταναλωτή).</i></p> <p><i>Επεξεργασία μικρών αγγελιών. Συζήτηση σχετικά με τα θέματα «κατοικία» και «εργασία» (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία).</i></p> <p><i>Λειτουργική ανάγνωση αγγελιών διακοπών και κατασκηνώσεων (μελέτη χάρτη), και αγγελιών για αγοραπωλησίες αντικειμένων που αφορούν τα παιδιά (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά, Γεωγραφία)</i></p> <p><i>Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p>

<p>Διαμορφώνει βαθμιαία θετική, αλλά και κριτική στάση απέναντι στο βιβλίο και γίνεται σταδιακά ένας ανεξάρτητος αναγνώστης, που χαίρεται την ανάγνωση.</p> <p>Διαβάζει σιωπηρά είτε για προσωπική ευχαρίστηση είτε για να ανακοινώσει το κείμενο σε άλλους.</p> <p>Διαβάζει μεγαλόφωνα με ορθή άρθρωση, τόνο και χρωματισμό της φωνής, με τρόπο που να δείχνει ότι κατανόησε ό,τι διάβασε.</p> <p>Εφαρμόζει τον τρόπο ανάγνωσης που ταιριάζει στο είδος του κειμένου και τον σκοπό για τον οποίο διαβάζεται.</p> <p>Διαβάζει σιωπηρά και με απόλυτη συγκέντρωση.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο και επισημαίνει τις δομικές διαφορές από τον διδασκόμενο κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας.</p> <p>Χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα ως γενική δεξιότητα μάθησης, αξιοποιώντας την στα άλλα μαθήματα και στις προσωπικές του ανάγκες γραπτής επικοινωνίας.</p>		<p><i>Απόδοση νοήματος κειμένου με λίγα λόγια και γραπτή περίληψη κειμένου, χωρίς ανάλυση της διαδικασίας και χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Ελεύθερη απόδοση νοήματος (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Ανάπλαση μακροσκελούς κειμένου με τη βοήθεια σημειώσεων που κρατήθηκαν κατά την ανάγνωσή του. <i>Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία, μελέτη χάρτη, περίληψη και σύνθεση πληροφοριών από σχετικά ενημερωτικά κείμενα (τουριστικοί οδηγοί, εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά κείμενα κτλ.) και ανακοίνωσή τους στην τάξη [Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</i></p> <p>Διατύπωση σχολιασμού και απόψεων για το περιεχόμενο κειμένου.</p> <p>Εντοπισμός και αξιολόγηση των βασικών ιδεών και των επιχειρημάτων του συγγραφέα. Διάκριση πράξεων, απόψεων και αξιών.</p> <p>Μετατροπή ηχογραφημένου προφορικού λόγου σε γραπτό και μετατροπή του κόμικ σε κείμενο.</p> <p><i>Ανάγνωση μικρών κειμένων (παροιμιών, ανεκδότων, τραγουδιών κτλ.) γραμμένων σε διάφορες διαλέκτους και ιδιώματα (Γεωγραφία, Ιστορία).</i></p> <p>Εντοπισμός διαφορών στην προφορά, στη μορφή των λέξεων, στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, καθώς και στο λεξιλόγιο.</p> <p><i>Σύμπτυξη του περιεχομένου σειράς κειμένων και συγκεφαλαίωση στο πλαίσιο επαναλήψεων διάφορων μαθημάτων (κυρίως με τη βοήθεια των τίτλων των ενότητων και με τη διατύπωση των επιμέρους θεμάτων) [εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα].</i></p> <p>Εντοπισμός του θέματος του κειμένου και των μερών του και συνοπτική απόδοση του περιεχομένου (περίληψη) ως μέσο διάγνωσης της ικανότητας του μαθητή να κατανοεί τα κείμενα που χρησιμοποιούνται στα διάφορα μαθήματα και γενικότερα το μάθημα στο σύνολό του.</p> <p><i>Επιλογή πληροφοριακού υλικού από βιβλιοθήκες και κέντρα πληροφόρησης. Χρήση του υλικού στη σύνθεση απλής ερευνητικής εργασίας (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Συστηματική άσκηση στην ανάγνωση των κειμενικών ειδών των διάφορων μαθημάτων. Εξοικείωση με το λεξιλόγιο, το ύφος, τη δομή, τον τρόπο ανάπτυξης και τα νοήματα κάθε κειμενικού είδους.</p>
---	--	--

**ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΗ Ε΄ - ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού: να διαβάζει με ευχέρεια και ακρίβεια και να κατανοεί το περιεχόμενο κειμένων με αυξανόμενη αναγνωστική δυσκολία, να χρησιμοποιεί την αναγνωστική του ικανότητα στα άλλα μαθήματα και στον κοινωνικό του χώρο, να αναζητά, να αξιολογεί, να επιλέγει και να αξιοποιεί τη πληροφορία, να χαίρεται και να εκτιμά τη γλωσσική ποικιλία.

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p><i>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</i></p> <p>Διαβάζει, κατανοώντας συγχρόνως το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου,</p>	<p>Ανάγνωση – κατανόηση κειμένου Νόημα</p>	<p>Ενδεικτικά αντικείμενα ανάγνωσης και μελέτης: Τα διάφορα κείμενα των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος, αγγελία, τίτλοι, περιγραφή αφηγήματος, ποιήματος, πληροφοριακό κείμενο, επιστολή, ημερολόγιο, αυτοβιογραφία, βιογραφία, πίνακας, περιεχόμενα...</p>

<p>κατάλληλου για την ηλικία του.</p> <p>Συγκρίνει κείμενα με το ίδιο θέμα, που ανήκουν όμως σε διαφορετικό είδος λόγου.</p> <p>Αναγνωρίζει το επίπεδο ύφους ενός κειμένου και να κρίνει, αν είναι κατάλληλο για το θέμα του κειμένου.</p> <p>Διαβάζει το κείμενο είτε ως σύνολο για την απόκτηση μιας γενικής εικόνας, είτε λεπτομερειακά, είτε επιλεκτικά για την ανεύρεση συγκεκριμένων στοιχείων.</p> <p>Επιλέγει και διαβάζει κείμενα, με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος.</p> <p>Διαμορφώνει βαθμιαία θετική, αλλά και κριτική στάση απέναντι στο βιβλίο και γίνεται σταδιακά ένας ανεξάρτητος και επαρκής αναγνώστης, που χαίρεται την ανάγνωση.</p> <p>Προσδιορίζει, συγκρίνει, ταξινομεί επιμέρους στοιχεία του κειμένου.</p> <p>Διαβάζει σιωπηρά είτε για προσωπική ευχαρίστηση είτε για να ανακοινώσει το περιεχόμενο του κειμένου σε άλλους.</p> <p>Αναπτύσσει «γλωσσικές αντιστάσεις» και κριτική στάση απέναντι στο λόγο των άλλων.</p> <p>Διαβάζει μεγάλφωνα με ορθή άρθρωση, τόνο και χρωματισμό της φωνής, με τρόπο που να δείχνει ότι κατανόησε ό,τι διάβασε.</p> <p>Υιοθετεί τον τρόπο ανάγνωσης που ταιριάζει στο είδος του κειμένου και στον σκοπό για τον οποίο διαβάζεται.</p> <p>Διαβάζει σιωπηρά και με απόλυτη συγκέντρωση.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο και επισημαίνει τις δομικές διαφορές από το διδασκόμενο κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας.</p> <p>Χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα ως γενική δεξιότητα μάθησης, αξιοποιώντας την στα άλλα μαθήματα και στις προσωπικές του ανάγκες γραπτής επικοινωνίας.</p>	<p>Γραπτή περίληψη</p> <p>Απόδοση κειμένου από σημειώσεις</p> <p>Διατύπωση σχολιασμού και απόψεων</p> <p>Διάκριση των ειδών του λόγου και τύπων κειμένων</p> <p>Αξιολόγηση στοιχείων κειμένου</p>	<p>αυτοβιογραφία, βιογραφία, πίνακας περιεχομένων, κατάλογος, λεξικό, χάρτης, σχεδιάγραμμα, ιστορία με εικόνες ή σκίτσα, σημειώσεις, εφημερίδα, περιοδικό, αφήγηση, περιγραφή, παραμύθι, ανέκδοτο, διήγημα, μυθιστόρημα, ποίημα, βιβλιοπαρουσίαση, κριτική θεατρικού, κινηματογραφικού έργου, χειρόγραφα έντυπα κείμενα που έχουν διαφορετικό επίπεδο ύφους.</p> <p><i>Λειτουργική ανάγνωση χρήσιμων πληροφοριών από τις εφημερίδες για θέατρα, κινηματογράφους, μουσεία, εφημερεύοντα νοσοκομεία και φαρμακεία κτλ., μελέτη χάρτη πόλης (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά).</i></p> <p><i>Επεξεργασία και κατάρτιση ερωματολογίου με σκοπό συνεντεύξεις και σφυγμομετρήσεις για προβλήματα της σχολικής ζωής (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).</i></p> <p><i>Επεξεργασία και σύνταξη βιβλιοπαρουσίασης και καρτελών για την αρχειοθέτηση της σχολικής βιβλιοθήκης (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).</i></p> <p><i>Σύγκριση μετά από επεξεργασία βιογραφίας και βιογραφικού σημειώματος (Ιστορία, Γεωγραφία).</i></p> <p>Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου: σχετικά με το περιεχόμενο (ενδοκειμενικές), με τον συγγραφέα, την εποχή του κ.τ.δ. (περικειμενικές) και με ανάλογα κείμενα (διακειμενικές).</p> <p>Ερωτήσεις που αναπτύσσουν τις μεταγνώσεις (λ.χ. στάδια και τρόποι κατανόησης κειμένου) και τη μεταγλώσσα (σχετικό λεξιλόγιο και ορολογία) του μαθητή.</p> <p><i>Απόδοση νοήματος κειμένου με λίγα λόγια και γραπτή περίληψη κειμένου (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Ελεύθερη απόδοση νοήματος (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Συνοπτική απόδοση μακροσκελούς κειμένου με τη βοήθεια σημειώσεων που κρατήθηκαν κατά την ανάγνωσή του. <i>Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία, μελέτη χάρτη, περιήληψη και σύνθεση πληροφοριών από σχετικά ενημερωτικά κείμενα (τουριστικοί οδηγοί, εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά κείμενα κτλ.) και ανακοίνωσή τους στην τάξη (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά).</i></p> <p>Εντοπισμός και αξιολόγηση των βασικών ιδεών και των επιχειρημάτων του συγγραφέα. Διάκριση πράξεων, απόψεων και αξιών.</p> <p>Μετατροπή ηχογραφημένου προφορικού λόγου σε γραπτό και μετατροπή του κόμικ σε κείμενο.</p> <p><i>Ανάγνωση μικρών κειμένων (παροιμιών, ανεκδότων, τραγουδιών κτλ.) γραμμένων σε διάφορες διαλέκτους και ιδιώματα (Γεωγραφία, Ιστορία).</i></p> <p><i>Εντοπισμός διαφορών στην προφορά, στη μορφή των λέξεων, στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, καθώς και στο λεξιλόγιο.</i></p> <p><i>Σύμπτυξη του περιεχομένου σειράς κειμένων και συγκεφαλαίωση στο πλαίσιο επαναλήψεων διάφορων μαθημάτων (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Επιλογή πληροφοριακού υλικού και σύνθεση περιλήψεων εκτενών κειμένων, από βιβλιοθήκες και κέντρα πληροφόρησης. Χρήση του υλικού στη σύνθεση απλής ερευνητικής εργασίας (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Συστηματική άσκηση στην ανάγνωση και στη διάκριση των διάφορων τύπων κειμένων των διάφορων μαθημάτων</p>
---	---	---

		Η περίληψη ως μέσο διάγνωσης της ικανότητας του μαθητή να κατανοεί τα κείμενα που χρησιμοποιούνται στα διάφορα μαθήματα και γενικότερα το μάθημα στο σύνολό του.
--	--	--

Γ. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Α΄ - Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να γράφει και να διατυπώνει γραπτά νοήματα

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι μπορεί να διατυπώνει τις σκέψεις του και να επικοινωνεί με τους άλλους όχι μόνο προφορικά αλλά και γραπτά.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής.</p> <p>Αντιγράφει πιστά και γράφει σωστά με σχετική ταχύτητα και με αισθητικώς αποδεκτά γράμματα, λέξεις, φράσεις και προτάσεις τηρώντας τις σωστές αποστάσεις ανάμεσα στα γράμματα και τις λέξεις.</p> <p>Αναγνωρίζει και συγκρίνει διάφορους τύπους γραμμάτων (τυπογραφικά, καλλιγραφικά κ.ά.).</p> <p>Γράφει και ανακοινώνει στους συμμαθητές ή στο δάσκαλο μικρά λεκτικά σύνολα με περιεχόμενο που τον ενδιαφέρει χρησιμοποιώντας τελείες και ερωτηματικό.</p> <p>Παρατηρεί και περιγράφει γραπτά, αντικείμενα του περιβάλλοντος.</p> <p>Εξιστορεί γραπτά με χρονολογική σειρά γεγονότα που βίωσε (προσωπική του εμπειρία). Γράφει τη συνέχεια μιας ιστορίας που διάβασε. Επινοεί και γράφει μια φανταστική ιστορία.</p> <p>Αντιλαμβάνεται την ανάγκη να ξαναγράψει ένα κείμενο, για να το βελτιώσει με βάση τις παρατηρήσεις τις δικές του ή των άλλων.</p> <p>Διαπιστώνει ότι επικοινωνεί καλύτερα με τους άλλους, όταν χρησιμοποιεί τις κατάλληλες λέξεις, στη σωστή τους θέση (όταν τα γραπτά δηλαδή είναι σωστά από γραμματική και συντακτική άποψη) και όταν λαμβάνει υπόψη του την κατάσταση επικοινωνίας.</p> <p>Σχολιάζει τα γραπτά των συμμαθητών του. Συνειδητοποιεί</p>	<p>Φωνημική επίγνωση</p> <p>Πρώτη γραφή</p> <p>Παραγωγή γραπτού λόγου (βιώματα, γνώσεις, αναγνώσματα)</p> <p>Ορθογραφία, τονισμός</p> <p>Αντιγραφή, καλλιγραφία</p> <p>Βασικά σημεία στίξης</p> <p>Στοιχειώδεις γλωσσικές πράξεις (πρόσκληση, ευχή, ανακοίνωση)</p> <p>Σχολιασμός γραπτών</p> <p>Αυτοδιόρθωση, αλληλοδιόρθωση.</p>	<p>Καλλιέργεια συνηθειών ορθής γραφής, τονισμού και στίξης.</p> <p>Ασκήσεις αντιγραφής, καλλιγραφίας και ευανάγνωστης γραφής.</p> <p>Γραφή του ονόματός του, γνωστών λέξεων, πινακίδων κτλ.</p> <p><i>Επικόλληση στον πίνακα ανακοινώσεων λέξεων, φράσεων, ευχών, καταλόγων κτλ. (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Γραπτή αφήγηση (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Γράψιμο παραμυθιού.</p> <p>Αυτοδιόρθωση των κειμένων που γράφει ο μαθητής, σύμφωνα με κριτήριο το «πώς θα ταίριαζε καλύτερα».</p> <p>Αλληλοδιόρθωση με τον ίδιο τρόπο.</p>

<p>ότι γράφει με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με το στόχο και το δέκτη του γραπτού (τον ίδιο, το δάσκαλο, την παρέα, τους γονείς κτλ.).</p>		
--	--	--

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Γ΄- Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να επικοινωνεί γραπτά με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας τη μορφή και το ύφος που αρμόζει σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας. Να χαίρεται την ίδια τη γραπτή επικοινωνία.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Γράφει καθαρά, καλαίσθητα, ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα, σχολικά και εξωσχολικά κείμενα.</p> <p>Αναπτύσσει συνήθειες ορθής γραφής, στίξης και τονισμού μέσω όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος.</p> <p>Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο.</p> <p>Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων.</p> <p>Συμβουλευέται πίνακες κλιτικών παραδειγμάτων και λεξικά για να ελέγχει και διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη.</p> <p>Κρίνει ο ίδιος, αν χρειάζεται να ξαναγράψει, για να βελτιώσει ένα δύσκολα αναγνώσιμο κείμενο.</p> <p>Μετασχηματίζει κείμενο σε διαφορετικό είδος λόγου, για διαφορετικό σκοπό.</p> <p>Εξοικειώνεται με το είδος λόγου (λ.χ. αναφορικός) και τους τύπους κειμένου (λ.χ. αφήγηση μύθου) που αντιστοιχεί στο κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και συντάσσει ανάλογα κείμενα.</p> <p>Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου και συντάσσει διάφορους τύπους κειμένων για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες.</p> <p>Διακρίνει σχέσεις μεταξύ των προθέσεων του γράφοντος και της γλωσσικής μορφής ή του είδους του λόγου που χρησιμοποιεί.</p> <p>Γράφει μικρά κείμενα με βάση τον κόσμο της εμπειρίας του</p> <p>Γράφει κείμενα με τρόπο που να ενδιαφέρουν τον αναγνώστη</p> <p>Εξιστορεί ολοκληρωμένα</p>	<p>Αναφορικός και κατευθυντικός λόγος</p> <p>Ορθή γραφή, τονισμός, στίξη.</p> <p>Καλλιγραφία</p> <p>Αυτοδιόρθωση</p> <p>Αλληλοδιόρθωση.</p> <p>Είδη λόγου, τύποι κειμένων</p> <p>Σύνταξη περιλήψης</p> <p>Επιχειρηματολογία</p> <p>α</p> <p>Τεχνικές σχεδιασμού γραψίματος</p> <p>Δόμηση κειμένου με παραγράφους</p> <p>Εκτέλεση γλωσσικών πράξεων (ανακοίνωση, περιγραφή, αγγελία, πρόσκληση, έκφραση συγχαρητηρίων)</p> <p>Αποτελεσματικός λόγος κατά περίπτωση</p>	<p>Καλλιγραφία</p> <p>Ευανάγνωστη γραφή</p> <p><i>Χρήση λεξικών, συμβατικών ή ηλεκτρονικών (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Σύνταξη μικρών λέξεων (όπως προθέσεων, συνδέσμων κλπ.)</p> <p>Μετατροπή διαλόγου σε συνεχή λόγο και αντίστροφα. <i>Επεξεργασία λογοτεχνικού-αφηγηματικού κειμένου (δομή των επεισοδίων) και μετατροπή του σε θεατρικό-διαλογικό κείμενο (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ιστορία, Γεωγραφία, Αισθητική και Μουσική Αγωγή).</i></p> <p><i>Συνοπτικές αποδόσεις κειμένων διάφορων μαθημάτων, στο πλαίσιο ανακεφαλαιώσεων, ή αναγνώσεων εξωσχολικών βιβλίων με βάση ερωτήσεις - κατευθύνσεις λ.χ. πού; πότε; ποιοι; κλπ (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Εξοικείωση με το είδος λόγου (λ.χ. αναφορικός) και τον τύπο κειμένου (λ.χ. αφήγηση μύθων, περιγραφή φυσικού φαινομένου) που αντιστοιχεί σε κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και παραγωγή ανάλογων κειμένων (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Εντοπισμός των ειδικών χαρακτηριστικών του λόγου (λ.χ. λεξιλόγιο, ύφος) σε κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και συστηματική άσκηση στη χρήση (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Περιγραφή πραγματικών και φανταστικών αντικειμένων ή καταστάσεων.</p> <p><i>Ανάπτυξη ακολουθίας σκέψεων για τη λύση προβλήματος (Μαθηματικά).</i></p> <p>Περιγραφή θέματος από άλλη οπτική γωνία (λογοτεχνία).</p> <p>Αλλαγή της πλοκής μιας ιστορίας. Συμπλήρωση μιας ημιτελούς ιστορίας, γραπτή απόδοση μιας ιστορίας που αναπτύσσεται σε σειρά εικόνων κτλ.</p> <p>Αφηγήσεις</p> <p>Διατύπωση υποθέσεων για το παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον.</p> <p>Διατύπωση επιχειρηματολογίας με σαφείς θέσεις και ικανοποιητική στήριξη για θέματα που προκαλούν αντιπαραθέσεις.</p> <p>Διατύπωση αιτημάτων σε διάφορους αποδέκτες.</p> <p><i>Διατύπωση επιχειρηματολογίας στο πλαίσιο ενός αιτήματος(π.χ. επίσκεψη σε περιοχή ή χώρο σχετικό με αντικείμενα του σχολικού προγράμματος. [Φυσικά, Μελέτη</i></p>

<p>συμβάντα στα οποία μπορεί να έλαβε μέρος ή όχι</p> <p>Μεταδίδει αποτελεσματικά πολύπλοκες ιδέες με διευρυμένο λεξιλόγιο.</p> <p>Προβληματίζεται σε περιπτώσεις φραστικών επιλογών και διατύπωσης, με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου του</p> <p>Επεξεργάζεται και δομεί κείμενο με αδρομερείς νοηματικές ενότητες και παραγράφους.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Καταγράφει σκέψεις, το σχέδιο μιας εργασίας, μιας ομιλίας κ.τ.ό., με τρόπο που να μπορεί να τα αναπτύξει προφορικά ή γραπτά.</p> <p>Χρησιμοποιεί σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή.</p> <p>Χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενότητων, δηλαδή συνδετικές λέξεις και φράσεις όπως: <i>γι' αυτό, έτσι, ενώ, ύστερα από όλα αυτά κτλ.</i></p> <p>Αποκτά εμπιστοσύνη στο προσωπικό του γράψιμο με το δικό του πρωτότυπο τρόπο.</p>		<p><i>Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά.</i></p> <p>Συλλογή στοιχείων από διάφορες πηγές και καταγραφή τους με περιληπτικό λόγο.</p> <p><i>Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία, μελέτη χάρτη, περίληψη και σύνθεση πληροφοριών από σχετικά ενημερωτικά κείμενα (τουριστικοί οδηγοί, εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά κείμενα κτλ.) και ανακοίνωσή τους στην τάξη [Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</i></p> <p>Αυτοδιόρθωση και αλληλοδιόρθωση σύμφωνα με τα κριτήρια που τους έχουν δοθεί για τα δομικά μέρη προτάσεων, παραγράφων και κειμένων και τον τρόπο σύνδεσής τους.</p> <p>Δόμηση κειμένου με παραγράφους, αρχικά με τη βοήθεια σειράς εικόνων, ερωτήσεων ή τίτλων.</p> <p>Μετασχηματισμός ηχογραφημένου προφορικού λόγου ή κόμικ σε γραπτό κείμενο.</p> <p>Γραφή κειμένου με ορισμένη διαδικασία: συλλογή υλικού και σχεδιασμός του κειμένου (προσυγγραφικό στάδιο), γραφή του κειμένου (συγγραφικό στάδιο) και έλεγχος του γραπτού για διορθώσεις και πιθανή επαναγραφή (μετασυγγραφικό στάδιο).</p> <p>Ανάπτυξη κειμένου από αυτοτελείς τίτλους.</p>
--	--	---

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Ε΄- ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να επικοινωνεί γραπτά με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας τη μορφή και το ύφος που αρμόζει σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας. Η ικανότητα να οργανώνει τη σκέψη του και να συστηματοποιεί τη βιωματική και σχολική γνώση με όργανο το γραπτό λόγο. Η ανάπτυξη αυτοπεποίθησης για τις συγγραφικές του δυνατότητες και η απόλαυση της διαδικασίας σύνθεσης κειμένου και γενικότερα της γραπτής επικοινωνίας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας το Δημοτικό, να είναι σε θέση να:</p> <p>Γράφει καθαρά, καλαίσθητα ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα σχολικά και εξωσχολικά κείμενα.</p> <p>Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο.</p> <p>Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων.</p> <p>Κρίνει ο ίδιος, αν χρειάζεται να ξαναγράψει ένα δύσκολα αναγνώσιμο κείμενο.</p> <p>Εξοικειώνεται με το είδος λόγου και</p>	<p>Είδη λόγου: αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.) Κατευθυντικός λόγος (παράκληση, πρόσκληση, επιχειρηματολογία κ.τ.ό.).</p> <p>Γλωσσικά χαρακτηριστικά και οργάνωση κάθε κειμενικού είδους</p> <p>Ορθή γραφή, τονισμός, στίξη</p> <p>Ευανάγνωστη</p>	<p>Καλλιέργεια συνηθειών ορθής γραφής, στίξης και τονισμού μέσω όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος.</p> <p>Καλλιγραφία.</p> <p>Άσκηση στην ευανάγνωστη γραφή.</p> <p>Εξάσκηση στη χρήση του σχολικού εγχειριδίου γραμματικής, ως βιβλίου αναφοράς, καθώς και στη <i>χρήση λεξικών, συμβατικών ή ηλεκτρονικών.</i></p> <p>Παραγωγή και οργάνωση ιδεών, ανάπτυξη των ιδεών σε κείμενο (κειμενοποίηση) και αυτοδιόρθωση- αυτοβελτίωση (<i>βλ. Παρακάτω Αξιολόγηση</i>).</p> <p>Μετατροπή διαλόγου σε συνεχή λόγο και αντίστροφα. Δραματοποίηση μιας ιστορίας. <i>Επεξεργασία λογοτεχνικού-αφηγηματικού κειμένου (δομή των επεισοδίων), μετατροπή του σε θεατρικό-διαλογικό κείμενο και δραματοποιημένη παρουσίασή του (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ιστορία, Γεωγραφία, Αισθητική και Μουσική Αγωγή).</i></p>

<p>τον τύπο κειμένου που αντιστοιχεί στο κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και συντάσσει ανάλογα κείμενα.</p> <p>Μετασχηματίζει κείμενο σε διαφορετικό είδος λόγου, για διαφορετικό σκοπό.</p> <p>Συντάσσει περιλήψεις διάφορων βαθμών σύμπτυξης.</p> <p>Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου και συντάσσει διάφορους τύπους κειμένων για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες.</p> <p>Διακρίνει σχέσεις μεταξύ των προθέσεων του γράφοντος και της γλωσσικής μορφής ή του είδους του λόγου που χρησιμοποιεί.</p> <p>Γράφει μικρά κείμενα με βάση τον κόσμο της εμπειρίας του.</p> <p>Γράφει κείμενα με τρόπο που να ενδιαφέρουν τον αναγνώστη.</p> <p>Εξιστορεί ολοκληρωμένα συμβάντα, στα οποία, μπορεί να έλαβε μέρος ή όχι.</p> <p>Μεταδίδει αποτελεσματικά πολύπλοκες ιδέες με διευρυμένο λεξιλόγιο.</p> <p>Προβληματίζεται σε περιπτώσεις φραστικών επιλογών και διατύπωσης, με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου του. Επικαλείται το γλωσσικό του αίσθημα.</p> <p>Επεξεργάζεται και δομεί κείμενο με αδρομερείς νοηματικές ενότητες και παραγράφους.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Καταγράφει σκέψεις, το σχέδιο μιας εργασίας, μιας ομιλίας κ.τ.ό., με τρόπο, που να μπορεί να τα αναπτύξει προφορικά ή γραπτά.</p> <p>Χρησιμοποιεί σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή.</p> <p>Χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενότητων, δηλαδή συνδυαστικές λέξεις και φράσεις όπως : γι' αυτό, έτσι, ενώ, ύστερα από όλα αυτά κτλ.</p> <p>Αποκτά εμπιστοσύνη στο προσωπικό του γράψιμο με το δικό του πρωτότυπο τρόπο.</p>	<p>γραφή</p> <p>Αυτοδιόρθωση, αλληλοδιόρθωση.</p> <p>Περίληψη</p> <p>Διαδικασία σύνθεσης κειμένου</p> <p>Δομή κειμένου με παραγράφους και νοηματικές ενότητες</p> <p>Κειμενικοί δείκτες συνοχής και συνεκτικότητας</p>	<p><i>Περιλήψεις κειμένων διάφορων μαθημάτων, στο πλαίσιο ανακεφαλαιώσεων, ή αναγνώσεων εξωσχολικών βιβλίων (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Εξοικείωση με το είδος λόγου και τον τύπο κειμένου που αντιστοιχεί στο κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και παραγωγή ανάλογων κειμένων (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Εντοπισμός των ειδικών χαρακτηριστικών του λόγου σε κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος (μήκος περιόδων-προτάσεων, υποτακτικός ή παρατακτικός λόγος, παρουσία ή μη πλάγιου λόγου, προτίμηση ρηματικών χρόνων, προσδιορισμών κ.τ.ό.) συστηματική άσκηση στη χρήση (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Περιγραφή πραγματικών και φανταστικών αντικειμένων και καταστάσεων</p> <p><i>Περιγραφή ακολουθίας σκέψεων για τη λύση προβλήματος (Μαθηματικά).</i></p> <p>Περιγραφή θέματος από άλλη οπτική γωνία (λογοτεχνία)</p> <p>Αλλαγή της πλοκής μιας ιστορίας. Συμπλήρωση μιας ημιτελούς ιστορίας, γραπτή απόδοση μιας ιστορίας που απεικονίζεται σε σειρά εικόνων κτλ</p> <p><i>Καταγραφή συλλογισμών που οδήγησαν σε συγκεκριμένο συμπέρασμα (Φυσικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά).</i></p> <p>Διατύπωση τεκμηριωμένης επιχειρηματολογίας σε θέματα που προκαλούν αντιπαραθέσεις.</p> <p>Διατύπωση αιτημάτων σε διάφορους αποδέκτες κ.ά.</p> <p><i>Διατύπωση επιχειρηματολογίας στο πλαίσιο ενός αιτήματος(π.χ. επίσκεψη σε περιοχή ή χώρο σχετικό με αντικείμενα του σχολικού προγράμματος. [Φυσικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</i></p> <p>Συλλογή στοιχείων από διάφορες πηγές και καταγραφή τους με περιληπτικό λόγο.</p> <p><i>Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία, μελέτη χάρτη, περίληψη και σύνθεση πληροφοριών από σχετικά ενημερωτικά κείμενα (τουριστικοί οδηγοί, εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά κείμενα κτλ.) και ανακοίνωσή τους στην τάξη [Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</i></p> <p>Αυτοδιόρθωση και αλληλοδιόρθωση σύμφωνα με τα κριτήρια που τους έχουν δοθεί για τα δομικά μέρη προτάσεων, παραγράφων και κειμένων και τον τρόπο σύνδεσής τους καθώς και για τη σχέση των υφολογικών στοιχείων του κειμένου με την κατάσταση επικοινωνίας.</p> <p>Δόμηση κειμένου με παραγράφους, αρχικά με τη βοήθεια σειράς εικόνων, ερωτήσεων ή τίτλων.</p> <p>Μετασχηματισμός ηχογραφημένου προφορικού λόγου ή κόμικ σε γραπτό κείμενο.</p> <p>Σύνθεση κειμένου με ορισμένη διαδικασία: Συλλογή υλικού- : προσχέδιο κειμένου (προσυγγραφικό στάδιο), γραφή του κειμένου (συγγραφικό στάδιο), έλεγχος, διορθώσεις, βελτιώσεις (μετασυγγραφικό στάδιο)</p> <p>Ανάπτυξη κειμένου από αυτοτελείς τίτλους.</p> <p><i>Εκπόνηση γραπτών εργασιών στο πλαίσιο των διαφόρων μαθημάτων.</i></p>
---	--	--

**Δ. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α΄ - Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η επαφή του παιδιού των δύο πρώτων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου με καταξιωμένα από άποψη αισθητική κείμενα κυρίως της ελληνικής, έντεχνης και λαϊκής λογοτεχνίας, η εξοικείωσή του με το εξωσχολικό βιβλίο και η ενθάρρυνσή του να αναπτύξει τη δημιουργική του φαντασία.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Εξοικειώνεται βιωματικά με τη μορφή και το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων. Ψυχαγωγείται με τα κείμενα και τα απολαμβάνει ως ακροατής.</p> <p>Εξοικειώνεται διαισθητικά και με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας τόσο στο σημασιολογικό όσο και στο φωνητικό-μορφολογικό επίπεδο.</p> <p>Έρχεται σε επαφή με την παράδοση του τόπου και το λαϊκό πολιτισμό.</p> <p>Αποκτά αίσθηση του χιούμορ διαμέσου επιλεγμένων λογοτεχνικών κειμένων και να οξύνει τη φαντασία του.</p> <p>Ενθαρρύνεται στη δημιουργία και έκφραση δικών του ιστοριών και εξοικειώνεται με τη χωρο-χρονική αντίληψη.</p> <p>Γνωρίζει, περισσότερο ως ακροατής, κατάλληλα για την ηλικία του κείμενα, των κυριότερων εκπροσώπων και ειδών της ελληνικής -κυρίως- λογοτεχνίας και παράδοσης.</p>	<p>Παραδοσιακά και νεωτερικά λογοτεχνικά κείμενα ακρόαση και αναδιήγηση</p> <p>Μικρά λογοτεχνικά κείμενα για σιωπηρή μεγαλόφωνη ανάγνωση</p> <p>Ποιήματα για απαγγελία</p> <p>Λογοτεχνήματα για καλλιέργεια του χιούμορ και της φαντασίας</p> <p>Κείμενα που αντιπροσωπεύουν διάφορα λογοτεχνικά είδη, σχολές και δημιουργούς</p>	<p>Ακρόαση και αναδιήγηση λογοτεχνικών κειμένων (μικρών ιστοριών, διηγημάτων, παραμυθιών).</p> <p>Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης.</p> <p>Γλωσσικά παιχνίδια ρυθμού, ομοιοκαταληξίας, επανάληψης, αστείων λέξεων και συλλαβών, γλωσσοδέτες κ.ά.</p> <p>Συλλογή λαϊκών παραμυθιών, παραδόσεων, παροιμιών, αιγιμάτων από την οικογένεια και ανακοίνωση, ανάγνωση, παιχνίδια, δραματοποίηση στην τάξη.</p> <p>Ποιήματα, ιστορίες, παραμύθια με κωμικό περιεχόμενο, για ακρόαση, ανάγνωση, δραματοποίηση, παντομίμα. Ημιτελείς ιστορίες που το παιδί διαβάζει ή ακούει για να μαντέψει το τέλος τους, να τις συνεχίσει και να τις ολοκληρώσει ή και να δημιουργήσει δικές του εκδοχές (δημιουργική αφήγηση).</p> <p>Παιγνιώδεις ασκήσεις αντιστροφής των στοιχείων συνέχειας μιας ιστορίας (π.χ. κάποτε - τώρα - μετά - χθες - σήμερα - αύριο), προκειμένου να τις τακτοποιήσει με τη φυσική χρονολογική σειρά.</p> <p>Αφήγηση από το δάσκαλο επιλεγμένων κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, καθώς και παραμυθιών άλλων λαών (π.χ. παραμύθια των βαλκανικών λαών, παραμύθια από την Ευρώπη, παραμύθια από την Ασία).</p> <p>Σιωπηρή ανάγνωση κειμένων με σκοπό την κατανόηση του περιεχομένου.</p> <p>Μεγαλόφωνη ανάγνωση, με εκφορά και έκφραση προσαρμοσμένη στο είδος του λόγου, στο περιεχόμενο και στην περίπτωση (λ.χ. ένταση της φωνής ανάλογα με τον χώρο)</p>

**ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ΄ - Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η σταδιακή εξοικείωση του μαθητή των μεγαλύτερων τάξεων με την εθνική, αλλά και την παγκόσμια λογοτεχνία καθώς και με πιο επεξεργασμένες και διευρυμένες δυνατότητες της γλώσσας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Διευρύνει την αναγνωστική ικανότητα προσεγγίζοντας και το βιωματικό λόγο.</p> <p>Κατανοεί τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει.</p>	<p>Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων</p> <p>Προσέγγιση του μεταφορικού λόγου</p> <p>Ελεύθερη ανάγνωση</p> <p>Απαγγελία</p>	<p>Ανάγνωση κειμένων με σκοπό την κατανόηση σημασιών πέραν των κυριολεκτικών.</p> <p>Ασκήσεις μετασχηματισμού και αντικατάστασης ποιητικών φράσεων με αντίστοιχες του καθημερινού λόγου και αντίστροφα.</p> <p>Συζητήσεις κατά τις οποίες προβάλλονται εναλλακτικές ή συμπληρωματικές ερμηνείες.</p> <p>Διατύπωση επιχειρηματολογίας και αξιολογικών κρίσεων για λογοτεχνικά κείμενα.</p>

<p>Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής και περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Εξηγεί το νόημα κειμένων με απαιτητική σύνταξη, λεξιλόγιο και νοηματική δομή.</p> <p>Εξοικειώνεται διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας.</p> <p>Προσεγγίζει βαθμιαία ευρύ φάσμα κατάλληλων κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων και ειδών της ελληνικής λογοτεχνίας σε όλη τη χρονική και γεωγραφική της έκταση.</p> <p>Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.</p>	<p>Δημιουργική αφήγηση</p> <p>Δημιουργικό γράψιμο</p>	<p>Αναδιήγηση λογοτεχνικών κειμένων (μικρών ιστοριών, διηγημάτων κτλ.)</p> <p>Σύγκριση νεωτερικών / παραδοσιακών ποιημάτων</p> <p>Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης, συγκρότηση λογοτεχνικών ανθολογιών.</p> <p>Σύγκριση κειμένων διαφορετικών περιοχών, περιόδων, συγγραφέων, τόσο ως προς το θέμα και τη λογοτεχνική γραφή όσο και ως προς την οπτική γωνία, μέσα από την οποία ένας συγγραφέας αντιμετωπίζει ένα θέμα ή πρόβλημα.</p> <p>Σύνδεση των λογοτεχνικών κειμένων με τα υπόλοιπα μαθήματα</p> <p>Ενθάρρυνση της αυθόρμητης ανάγνωσης με κύριο σκοπό την ψυχαγωγία.</p> <p>Καθιέρωση ώρας ελεύθερης ανάγνωσης.</p> <p>Σύνδεση του περιεχομένου των κειμένων με το αντίστοιχο περιεχόμενο άλλων μαθημάτων κατά περίπτωση.</p>
--	---	---

**ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Ε΄ - ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η σταδιακή εξοικείωση του μαθητή των μεγαλύτερων τάξεων με την εθνική, αλλά και την παγκόσμια λογοτεχνία καθώς και με πιο επεξεργασμένες και διευρυμένες δυνατότητες της γλώσσας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Διευρύνει την αναγνωστική ικανότητα προσεγγίζοντας και το βιωματικό λόγο.</p> <p>Κατανοεί τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει.</p> <p>Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής και περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Εξηγεί το νόημα κειμένων με απαιτητική σύνταξη, λεξιλόγιο και νοηματική δομή.</p> <p>Εξοικειώνεται διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας.</p> <p>Προσεγγίζει βαθμιαία ευρύ φάσμα κατάλληλων κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων και ειδών της ελληνικής λογοτεχνίας σε όλη τη χρονική και γεωγραφική της έκταση.</p> <p>Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.</p>	<p>Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων</p> <p>Προσέγγιση του μεταφορικού λόγου</p> <p>Ελεύθερη ανάγνωση</p> <p>Απαγγελία</p> <p>Δημιουργική αφήγηση</p> <p>Δημιουργικό γράψιμο</p>	<p>Ανάγνωση κειμένων με σκοπό την κατανόηση σημασιών πέραν των κυριολεκτικών.</p> <p>Παιχνίδια μετασχηματισμού και αντικατάστασης ποιητικών φράσεων με αντίστοιχες του καθημερινού λόγου και αντίστροφα.</p> <p>Συζητήσεις, κατά τις οποίες προβάλλονται εναλλακτικές ή συμπληρωματικές ερμηνείες λέξεων, φράσεων, κειμένων.</p> <p>Διατύπωση επιχειρηματολογίας και αξιολογικών κρίσεων για λογοτεχνικά κείμενα</p> <p>Αναδιήγηση λογοτεχνικών κειμένων (μικρών ιστοριών, διηγημάτων κτλ.) που διάβασε ή άκουσε.</p> <p>Σύγκριση νεωτερικών / παραδοσιακών ποιημάτων</p> <p>Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης, συγκρότηση λογοτεχνικών ανθολογιών.</p> <p>Σύνδεση των λογοτεχνικών κειμένων με τα υπόλοιπα μαθήματα</p> <p>Ενθάρρυνση της αυθόρμητης ανάγνωσης με κύριο σκοπό την ψυχαγωγία.</p> <p>Καθιέρωση ώρας ελεύθερης ανάγνωσης.</p> <p>Σύγκριση κειμένων διαφορετικών περιοχών, περιόδων, συγγραφέων, τόσο ως προς το θέμα και τη λογοτεχνική γραφή όσο και ως προς την οπτική γωνία μέσα από την οποία αντιμετωπίζεται ένα θέμα ή πρόβλημα.</p>

**Ε. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Α΄ - Β΄ Δημοτικού**

Σκοπός: Η αποσαφήνιση και η σταθεροποίηση του λεξιλογίου της προσχολικής ηλικίας. Ο εμπλουτισμός του λεξιλογίου των παιδιών με λέξεις και εκφράσεις απαραίτητες για τις ανάγκες της καθημερινής τους επικοινωνίας και η χρήση βασικών λέξεων και εκφράσεων στον γραπτό και προφορικό λόγο

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πιο εύχρηστες λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις περισσότερο ειδικές και κατάλληλες.</p> <p>Κατακτά και διαμορφώνει το λεξιλόγιό του από σημασιολογική, φωνητική και ορθογραφική άποψη.</p> <p>Κατανοεί την έννοια των λέξεων σε σύνδεση με τα πράγματα και τα συμφραζόμενα.</p> <p>Αποσαφηνίζει τις έννοιες των λέξεων με βάση τα αντίθετα (αντώνυμα).</p> <p>Καταρτίζει απλά αλφαβητικά λεξιλόγια.</p> <p>Εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του αξιοποιώντας τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων και τις σχολικές εκδηλώσεις.</p> <p>Χρησιμοποιεί, γραπτά και προφορικά, τις νέες έννοιες – λέξεις που μαθαίνει, διευρύνοντας τόσο το παθητικό όσο και το ενεργητικό του λεξιλόγιο.</p>	<p>Λέξεις και εκφράσεις απαραίτητες για την καθημερινή επικοινωνία</p> <p>Άγνωστες λέξεις</p>	<p>Επιλογή λέξεων σχετικών με το περιεχόμενο της διδασκόμενης ενότητας και ομαδοποίηση, ανάλογα με τη σημασία, τη μορφή, το θέμα κτλ.</p> <p>Επίδειξη αντικειμένων, εικόνων κ.ά. και σύνδεσή τους με τις αντίστοιχες λέξεις.</p> <p>Παιχνίδια λέξεων με αντίθετη σημασία: ωραίος / άσχημος κτλ.).</p> <p>Σχηματισμός / συμπλήρωση προφορικών προτάσεων.</p> <p>Ερμηνεία, σχόλια για δυσνόητες και άγνωστες λέξεις, συμπληρώσεις μισοτελειωμένων προτάσεων, σχηματισμός φράσεων και προτάσεων, καταχώριση νέων λέξεων – εννοιών σε ειδικό τετράδιο λεξιλογικών ασκήσεων.</p>

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Γ΄ - Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Ο εμπλουτισμός, η διεύρυνση και η ενεργοποίηση του ατομικού λεξιλογίου των παιδιών, με την κατάλληλη αξιοποίηση των ειδικών γλωσσικών απαιτήσεων κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πιο εύχρηστες και γενικού περιεχομένου λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις περισσότερο ειδικές και κατάλληλες.</p> <p>Συνειδητοποιεί και διακρίνει με εμπειρικό τρόπο τη σημασία των λέξεων.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις κυριότερες</p>	<p>Θεματικά πεδία – ετυμολογικά πεδία – σημασιολογικά πεδία.</p> <p>Σύνδεση λέξεων με τα επίπεδα λόγου και τις περιστάσεις επικοινωνίας.</p> <p>Ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας.</p> <p>Λεξικά.</p>	<p>Ταξινομήσεις, ομαδοποιήσεις, κατά θεματικές ενότητες ανάλογα με τις σημασίες (π.χ. συνώνυμα, αντώνυμα κτλ., τη μορφή, το θέμα), συγκρίσεις, συνθέσεις, αναλύσεις συνθέτων κτλ.</p> <p>Ασκήσεις επιλογής του κατάλληλου συνωνύμου με μορφή παιχνιδιού (λ.χ. «Ο Χ βλέπει, κοιτάζει, παρακολουθεί, παρατηρεί, αγναντεύει -τηλεόραση, -το πείραμα. Ο Ψ σηκώνει -το ραβδί, -το μπαστούνι, -τη μαγκούρα κτλ., -για να ...»). Χρήση των περιστάσεων επικοινωνίας και των επιπέδων λόγου ως κριτηρίων για την επιλογή ανάμεσα σε σημασιολογικά ισοδύναμες λέξεις ή φράσεις.</p> <p>Χρήση λεξικών για εύρεση συνωνύμων, αντίθετων.</p> <p>Άσκηση για κατάλληλη χρήση των λέξεων εντός κειμένου.</p> <p>Σύνδεση της χρήσης των λέξεων με τα επίπεδα λόγου και</p>

<p>σημασιολογικές σχέσεις: κυριολεξία, συνωνυμία, (αντίθεση). μεταφορά, αντωνυμία</p> <p>Αντιλαμβάνεται το ρόλο του γλωσσικού και του εξωγλωσσικού περιβάλλοντος στον προσδιορισμό της σημασίας των λέξεων.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τον πολύσημο χαρακτήρα των λέξεων και τη λειτουργία της πολυσημίας (όταν δηλ. μια λέξη έχει πολλές σημασίες, π.χ. φύλλο).</p> <p>Διαπιστώνει ότι με την παραγωγή και τη σύνθεση δημιουργούνται χιλιάδες λέξεις.</p> <p>Εξοικειώνεται με τη διαχρονική πλευρά της γλώσσας, στο βαθμό που αυτή αντανακλάται στη συγχρονική διάστασή της.</p> <p>Επιχειρεί εμπειρικούς ορισμούς λέξεων.</p> <p>Εξοικειώνεται με τα συνηθέστερα ακρωνύμια (αρκτικόλεξα), όπως Ο.Τ.Ε., Δ.Ε.Η., κ.τ.λ..</p> <p>Καταρτίζει αλφαβητικά λεξιλόγια.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την κατάσταση επικοινωνίας και το σκοπό που επιδιώκει, επιλέγει και την κατάλληλη λέξη.</p> <p>Διαπιστώνει ότι το κατάλληλο λεξιλόγιο διευκολύνει την κατανόηση και αποτελεσματική επικοινωνία.</p> <p>Εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του κατά τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων καθώς και κατά την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των σχολικών εκδηλώσεων.</p>	<p>Σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων</p>	<p>τις περιστάσεις επικοινωνίας.</p> <p>Λογοπαίγνια, παροιμίες, ανέκδοτα και ποιήματα με αμφίσημες λέξεις, δηλαδή λέξεις των οποίων το νόημα μπορεί κανείς να το εκλάβει και διαφορετικά.</p> <p>Άσκηση στην ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας.</p> <p>Καθοδηγημένη σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων, για διάφορους σκοπούς</p> <p>Ασκήσεις υποκατάστασης λέξεων με δεδομένες συνώνυμες. Χρήση της προτασιακής σημασίας και των συμφραζόμενων ως κριτηρίων επιλογής. Και αντιστρόφως: μελέτη των συνεπειών κάθε επιλογής στη σημασία της πρότασης και στα συμφραζόμενα του κειμένου.</p> <p>Προκαταρκτικές δραστηριότητες για την κατανόηση κειμένου με εντοπισμό και ερμηνεία των άγνωστων λέξεων και φράσεων.</p> <p>Καταχώριση των νέων λέξεων και των σημασιών τους σε ειδικό τετράδιο και ομαδοποιήσεις, ανάλογα με τη σημασία, την ετυμολογική προέλευση, τη μορφή κ.τ.ό.. Αξιοποίηση του νέου λεξιλογίου κατά τη σύνθεση προτάσεων, απλών ιστοριών κ.ά..</p> <p>Γραπτή και προφορική χρήση των νέων εννοιών - λέξεων.</p> <p>Εντοπισμός του ειδικού λεξιλογίου και αναγνώριση της ιδιαιτερότητας του λεξιλογίου κάθε μαθήματος.</p> <p>Κατάρτιση θεματικών λεξιλογίων σε κάθε μάθημα: Φυσικά, Μαθηματικά, Θρησκευτικά κτλ.</p> <p>Γράψιμο κειμένου με το νέο ειδικό λεξιλόγιο μιας διδακτικής ενότητας (π.χ. της Ιστορίας και της Μελέτης του Περιβάλλοντος).</p>
---	--------------------------------------	---

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Ε΄- ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Ο εμπλουτισμός, η διεύρυνση και η ενεργοποίηση του ατομικού λεξιλογίου των μαθητών, με την κατάλληλη αξιοποίηση των ειδικών γλωσσικών απαιτήσεων κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πιο εύχρηστες και γενικού περιεχομένου λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις περισσότερες ειδικές και κατάλληλες</p>	<p>Θεματικά πεδία – ετυμολογικά πεδία – σημασιολογικά πεδία.</p> <p>Ειδικές γλωσσικές απαιτήσεις κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος.</p>	<p>Ταξινόμησεις, ομαδοποιήσεις, κατά θεματικές ενότητες και σημασιολογικά πεδία (π.χ. συνώνυμα, αντώνυμα, μορφή, θέμα κτλ), συγκρίσεις, συνθέσεις, αναλύσεις συνθέτων κτλ..</p> <p>Ασκήσεις επιλογής του κατάλληλου συνωνύμου αφηρημένων κυρίως εννοιών, όπως επίπτωση, επίδραση, συνέπεια και αποτέλεσμα.</p> <p>Χρήση των περιστάσεων επικοινωνίας και των επιπέδων λόγου ως κριτηρίων για την επιλογή και την αξιολόγηση λεξιλογίου.</p>

<p>κατάλληλες.</p> <p>Συνειδητοποιεί και διακρίνει με εμπειρικό τρόπο τη σημασία των λέξεων.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις κυριότερες σημασιολογικές σχέσεις: κυριολεξία, μεταφορά, συνωνυμία, αντωνυμία (αντίθεση).</p> <p>Αντιλαμβάνεται το ρόλο του γλωσσικού και του εξωγλωσσικού περιβάλλοντος στον προσδιορισμό της σημασίας των λέξεων.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τον πολύσημο χαρακτήρα των λέξεων και τη λειτουργία της πολυσημίας (όταν δηλ. μια λέξη έχει πολλές σημασίες, π.χ. φύλλο).</p> <p>Διαπιστώνει ότι με την παραγωγή και τη σύνθεση δημιουργούνται χιλιάδες λέξεις.</p> <p>Συνειδητοποιεί και ως ένα βαθμό αφομοιώνει τους παραγωγικούς μηχανισμούς της γλώσσας και ανακαλύπτει σημασίες λέξεων που δεν γνωρίζει.</p> <p>Συνειδητοποιεί ότι στη Νέα Ελληνική τα σύνθετα, τα πολυλεκτικά σύνθετα και οι περιφράσεις χρησιμοποιούνται ευρύτατα.</p> <p>Εξοικειώνεται με τη διαχρονική πλευρά της γλώσσας, στο βαθμό που αυτή αντανακλάται στη συγχρονική διάστασή της.</p> <p>Συνειδητοποιεί την ύπαρξη λόγιων και λαϊκών λέξεων και τη σχέση τους με διαφορετικά επίπεδα λόγου.</p> <p>Επιχειρεί εμπειρικούς ορισμούς λέξεων.</p> <p>Εξοικειώνεται με ακρωνύμια (αρκτικόλεξα), όπως Ο.Σ.Ε., ΙΝ.ΚΑ., κτλ..</p> <p>Καταρτίζει αλφαβητικά λεξιλόγια.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας και το σκοπό που επιδιώκει, επιλέγει και την κατάλληλη λέξη.</p> <p>Διαπιστώνει ότι το κατάλληλο λεξιλόγιο διευκολύνει την κατανόηση και αποτελεσματική επικοινωνία.</p> <p>Εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του κατά τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων και κατά την προετοιμασία και τη διεξαγωγή</p>	<p>Σύνδεση λέξεων με τα είδη λόγου και τους τύπους κειμένων καθώς και με τις περιστάσεις επικοινωνίας.</p> <p>Προσέγγιση της σημασίας μέσω της ετυμολογίας.</p> <p>Λεξικά.</p> <p>Σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων.</p>	<p>Κατάλληλη χρήση λέξεων σε κείμενο. Σύνδεση της χρήσης των λέξεων με τα επίπεδα λόγου και τις περιστάσεις επικοινωνίας.</p> <p>Λογοπαίγνια, παροιμίες, ανέκδοτα και ποιήματα με αμφίσημες λέξεις, δηλαδή λέξεις των οποίων το νόημα μπορεί κανείς να το εκλάβει και διαφορετικά.</p> <p>Άσκηση στην ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας.</p> <p>Ασκήσεις με κοινά προθήματα και επιθήματα (λ.χ. παρα-πλέω, περι-πλέω, παρα-πίνω, παρά-πλευρο, παρα-πόταμος, περι-τυλίγω, περι-κνημίδες, περί-μετρος, οικοπεδούχος, σταθμ-άρχης, αρχαιο-λόγος)</p> <p>Εντοπισμός και σχηματισμός πολυλεκτικών συνθέτων, και περιφράσεων (π.χ. παιδική χαρά, πλυντήριο πιάτων, φακός επαφής, παιδί-θαύμα, κάνω υπομονή, κάνω πίσω κτλ.).</p> <p>Παιχνίδια με λέξεις που έχουν ως α΄ συνθετικό λόγια αχώριστα μόρια, π.χ. ευ- και δυσ-, και αρχαίες προθέσεις, π.χ. ανα-θέτω, κατα-θέτω, παρα-θέτω, δια-θέτω, υπο-θέτω, ανα-βάλλω, κατα-βάλλω, περι-βάλλω, προ-βάλλω, προσ-βάλλω, ημί-σφαίριο, ημί-χρονο, τηλε-όραση, τηλε-φωνο, τηλε-σκόπιο κτλ.</p> <p>Ομαδοποιήσεις με βάση μορφολογικά χαρακτηριστικά: κοινή ρίζα, κοινά προθήματα και επιθήματα.</p> <p>Χρήση λεξικών, ορθογραφικών, εννοιολογικών κ.ά., για εύρεση συνωνύμων, αντιθέτων</p> <p>Καθοδηγημένη σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων, για διάφορους σκοπούς</p> <p>Ασκήσεις υποκατάστασης λέξεων με δεδομένες συνώνυμες και συσχέτιση με το πλαίσιο, δραματοποιήσεις, διάλογοι κτλ.</p> <p>Προκαταρκτικές δραστηριότητες με άγνωστες λέξεις και φράσεις για την κατανόηση ενός κειμένου. Λέξεις κλειδιά για περιγραφές, παρατηρήσεις και αφηγήσεις</p> <p>Καταχώριση των νέων λέξεων και των σημασιών τους σε ειδικό τετράδιο και ομαδοποιήσεις, ανάλογα με τη σημασία, την ετυμολογική προέλευση, τη μορφή κ.τ.ό. Χρήση των νέων λέξεων κατά τη σύνθεση προτάσεων, απλών ιστοριών κ.ά.</p> <p>Γραπτή και προφορική χρήση των νέων λέξεων με την κυριολεκτική και μεταφορική σημασία τους.</p> <p>Εντοπισμός του ειδικού λεξιλογίου σε κάθε μάθημα και αναγνώριση της ιδιαιτερότητάς του.</p> <p>Κατάρτιση θεματικών λεξιλογίων σε κάθε μάθημα: Φυσική, Μαθηματικά, Θρησκευτικά κτλ.</p> <p>Γράψιμο κειμένου με το νέο ειδικό λεξικό μιας διδακτικής ενότητας (π.χ. της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής).</p>
--	--	---

των σχολικών εκδηλώσεων. Εντοπίζει τις λέξεις που εκφράζουν ειδικούς όρους σε ένα κείμενο Αναγνωρίζει τις λέξεις που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ύφους (πχ βουνοκορφές, κορυφογραμμή)		
---	--	--

**ΣΤ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Α΄ - Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η συνειδητοποίηση βασικών στοιχείων της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας, με τη βοήθεια της διάισης και της πρακτικής εφαρμογής κανόνων.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Τονίζει ορθά, προφορικά και γραπτά, τις λέξεις και χρησιμοποιεί τα βασικά σημεία στίξης.</p> <p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Κατανοεί και χρησιμοποιεί την απαραίτητη για τη διεξαγωγή του μαθήματος μεταγλωσσική ορολογία.</p> <p>Εξοικειώνεται γραπτά και προφορικά με βασικές προτασιακές δομές του τύπου: Ρ, Υ-Ρ, Υ-Ρ-Α, Υ-Ρ-Κ.</p> <p>Κατανοεί το ρόλο του ρήματος μέσα στην πρόταση.</p> <p>Χρησιμοποιεί το ουσιαστικό με το άρθρο ως υποκείμενο, αντικείμενο και κατηγορούμενο.</p> <p>Χρησιμοποιεί την προσωπική αντωνυμία ως υποκείμενο.</p> <p>Διακρίνει τους φθόγγους μέσα στη λέξη και τις λέξεις μέσα στην εκφωνούμενη φράση.</p> <p>Αναγνωρίζει και χρησιμοποιεί σωστά στην ανάγνωση και στη γραφή τα δίψηφα, τους συνδυασμούς, τους διφθόγγους και τα συμπλέγματα.</p>	<p>Βασικά στοιχεία της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας</p> <p>Κείμενο, οπτική εικόνα παραγράφου, φράση, λέξη, κεφαλαίο γράμμα, μικρό γράμμα, τελεία, κόμμα, ερωτηματικό, θαυμαστικό</p> <p>Σύνταξη απλών προτάσεων, κειμένων</p>	<p>Ασκήσεις γραφής, στίξης και προφοράς</p> <p>Συλλαβισμός</p> <p>Ερωταποκρίσεις του τύπου <i>ποιος κάνει τι; ποιος είναι τι;</i> κτλ..</p> <p>Παιχνίδια δόμησης λέξεων ή φράσεων σε παραδειγματικό και συνταγματικό άξονα με σύνθεση ανεξάρτητων γραμμάτων ή λέξεων</p> <p>Παιχνίδια με αλλαγή της θέσης των λέξεων ή των μικρότερων φράσεων που συγκροτούν μια πρόταση.</p> <p>Αφαίρεση ή προσθήκη δευτερευόντων όρων στο συντακτικό πυρήνα της πρότασης.</p> <p>Παιγνιώδεις ασκήσεις επαύξησης ή μείωσης σε ελάχιστα συστατικά προτάσεων με βασική δομή του τύπου Ρ, Υ-Ρ, Υ-Ρ-Α, Υ-Ρ-Κ</p> <p>Ανάλυση επαυξημένων προτάσεων με ερωτήσεις του τύπου: <i>ποιος, τι κάνει, πότε, πού</i> κτλ..</p> <p>Σύνθεση προτάσεων βασικής δομής με ορισμένες λέξεις ή φράσεις</p> <p>Σύνδεση κύριων προτάσεων με το <i>και</i>.</p> <p>Συγχώνευση μικρών προτάσεων σε μία σύνθετη πρόταση, με περισσότερα από ένα υποκείμενα, κατηγορούμενα ή αντικείμενα</p> <p>Εκτέλεση απλών γλωσσικών πράξεων βάσει του επιτονισμού (π.χ. «Ο Γιάννης φεύγει», για να δηλώσει βεβαίωση και «Ο Γιάννης φεύγει;» για να δηλώσει ερώτηση).</p>

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Γ΄ - Δ΄ Δημοτικού

Σκοπός: Η πρακτική συνειδητοποίηση της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας, στην επικοινωνία σε επίπεδο κειμένου, πρότασης και λέξης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
---------------	---------------------------	-----------------------------------

<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής της σειράς στοιχείων μιας πρότασης, καθώς τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας.</p> <p>Διαπιστώνει εμπειρικά τις νοηματικές σχέσεις κειμένου – ενότητας - παραγράφου – περιόδων.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο λόγος οργανώνεται γύρω από το όνομα και το ρήμα.</p> <p>Αναγνωρίζει τα δομικά συστατικά μιας πρότασης.</p> <p>Συνειδητοποιεί πως η πρόταση παράγεται και λειτουργεί ως μονάδα επικοινωνίας μέσα σε συμφραζόμενα και σε πραγματικές περιστάσεις.</p> <p>Αναγνωρίζει τα δομικά συστατικά μιας παραγράφου</p> <p>Αναγνωρίζει τα συστατικά των παραγράφων και συνειδητοποιεί το ρόλο των κειμενικών δεικτών στη σύνδεση των παραγράφων.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι η επιλογή, η συχνότητα των τύπων των συντακτικών δομών και των γραμματικών τύπων έχει σχέση με το είδος του κειμένου και τη σκοπιμότητά του (π.χ. κείμενο λογοτεχνίας και κείμενο μαθηματικών).</p> <p>Αναλύει και ανασυνθέτει προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και υποτακτικά.</p> <p>Αναγνωρίζει τα γλωσσικά στοιχεία, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε με τον εκάστοτε συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση.</p> <p>Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος στις δύο φωνές και ένα κλιτικό σχήμα πτωτικού (ουσιαστικού, επιθέτου, αντωνυμίας) στα τρία γένη.</p> <p>Συνειδητοποιεί τον μορφολογικό πλούτο της ελληνικής και τον πολυσήμαντο ρόλο των καταλήξεων.</p> <p>Αναγνωρίζει εμπειρικά τα</p>	<p>Δομή και λειτουργία της γλώσσας σε επίπεδο κειμένου, πρότασης, λέξης</p> <p>Γλωσσική πράξη</p> <p>Τα μέρη του λόγου</p>	<p>Παιχνίδια δόμησης λέξεων ή φράσεων σε παραδειγματικό και συνταγματικό άξονα με σύνθεση ανεξάρτητων γραμμάτων ή λέξεων</p> <p>Αποδόμηση, αναδόμηση και παραγραφοποίηση κειμένου.</p> <p>Αφαίρεση ή προσθήκη δευτερευόντων όρων στο συντακτικό πυρήνα της πρότασης.</p> <p>Πρόταση κύρια και εξαρτημένη.</p> <p>Υποκείμενο, κατηγορούμενο, αντικείμενο, προσδιορισμός.</p> <p>Εμπειρική διαπίστωση του λειτουργικού ρόλου ενός γραμματικού στοιχείου και των σχέσεών του με τα άλλα.</p> <p>Εύρεση παραδειγμάτων από τη ζωντανή επικοινωνία.</p> <p>Άσκηση στις διάφορες πραγματολογικές λειτουργίες κάθε τύπου πρότασης (π.χ. μια ερωτηματική πρόταση μπορεί να δηλώνει απορία, αίτηση συγνώμης, παράκληση, αποδοκιμασία κτλ.).</p> <p>Μετασχηματισμός μεμονωμένων προτάσεων και, παράλληλα, μετασχηματισμός ολόκληρου του κειμένου που περιέχει τις προτάσεις, λ.χ. με αλλαγή των ρηματικών χρόνων ή του προσώπου της αφήγησης.</p> <p>Σύνθεση πλαγιότιτλων παραγράφων σε ενιαίο κείμενο περίληψης.</p> <p>Άσκηση στη διαδοχική αναπροσαρμογή της διατύπωσης του λόγου του μαθητή, ώσπου να επιτευχθεί η πιο κατάλληλη για την περίπτωση μορφή εκφωνήματος.</p> <p>Αδρομερής αισθητοποίηση της έννοιας του γλωσσικού συστήματος:</p> <p>αναγνώριση συντακτικού στοιχείου σε μη πολύπλοκες προτάσεις και υπαγωγή του σε ευρύτερο συντακτικό σύνολο,</p> <p>αναγνώριση των μερών του λόγου και των γραμματικών τύπων,</p> <p>κλίση ενός «σχήματος» ρήματος,</p> <p>κλίση ενός «σχήματος» πτωτικού.</p> <p>παιχνίδια με το θέμα, την κατάληξη και τη μεταξύ τους σχέση,</p> <p>παιχνίδια συμφωνίας και ασυμφωνίας του ονόματος με τα άλλα μέλη της πρότασης,</p> <p>παιχνίδια με τους «χρόνους» του ρήματος και τις ποικίλες δυνατότητες δήλωσης του χρόνου και των χρονικών σχέσεων.</p> <p>παιχνίδια με κλιτά και άκλιτα μέρη του λόγου.</p> <p>αναγνώριση επιθέτων, επιρρημάτων, κτλ., και διαπίστωση του δορυφορικού τους ρόλου σε σχέση με το συντακτικό τους πυρήνα.</p> <p>Διατύπωση αιτιολόγησης για τα ορθογραφικά λάθη.</p> <p>Ασκήσεις χρήσης: εξακολουθητικού και στιγμιαίου μέλλοντα, άρθρου κύριων ονομάτων, αντωνυμιών που αντικαθιστούν αντικείμενα κτλ..</p> <p>Ασκήσεις για την ορθή άρθρωση των λέξεων της κοινής νεοελληνικής γλώσσας.</p> <p>Χρήση εναλλακτικών επιπέδων ύφους ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας (οικεία, φιλική, επίσημη κτλ.) και ανάλογη προσαρμογή του λόγου των παιδιών, γραπτού και προφορικού.</p>
---	--	--

<p>συστατικά των λέξεων (μορφήματα)² και το ρόλο τους στη σημασία.</p> <p>Αναγνωρίζει το λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών όρων και τη συμφωνία τους (γένος, αριθμός, πτώση) με τα συμφραζόμενα.</p> <p>Συνειδητοποιεί ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας.</p> <p>Διακρίνει τους φθόγγους μέσα στη λέξη και τις λέξεις μέσα στην εκφωνούμενη φράση. Να τονίζει ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά.</p> <p>Κατανοεί συχνόχρηστα σχήματα λόγου.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας, επιλέγει και χρησιμοποιεί το κατάλληλο επίπεδο ύφους.</p>		
---	--	--

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Ε΄- ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η πρακτική συνειδητοποίηση της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας στην επικοινωνία, σε επίπεδο κειμένου, πρότασης και λέξης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Διαπιστώνει τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής σειράς στοιχείων της πρότασης, καθώς τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας.</p> <p>Διαπιστώνει τις νοηματικές σχέσεις κειμένου – ενότητας - παραγράφου – περιόδων.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο λόγος οργανώνεται γύρω από το όνομα και το ρήμα.</p> <p>Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας πρότασης.</p> <p>Συνειδητοποιεί πως η πρόταση παράγεται και λειτουργεί ως μονάδα επικοινωνίας μέσα σε συμφραζόμενα και σε πραγματικές περιστάσεις.</p>	<p>Δομή και λειτουργία της γλώσσας σε επίπεδο κειμένου, πρότασης, λέξης</p> <p>Δομή του κειμένου και επικοινωνιακή περίσταση</p> <p>Τα μέρη του λόγου</p>	<p>Παιχνίδια δόμησης λέξεων ή φράσεων σε παραδειγματικό και συνταγματικό άξονα με σύνθεση ανεξάρτητων γραμμάτων ή λέξεων</p> <p>Παιχνίδια με αλλαγή της θέσης των λέξεων ή των μικρότερων φράσεων που συγκροτούν μια πρόταση.</p> <p>Αποδόμηση, αναδόμηση παραγράφων και εκτενέστερων κειμένων.</p> <p>Αφαίρεση ή προσθήκη δευτερευόντων όρων στο συντακτικό πυρήνα της πρότασης.</p> <p>Μετασχηματισμοί κύριων προτάσεων σε εξαρτημένες και αντίστροφα.</p> <p>Ασκήσεις αναγνώρισης υποκειμένων, κατηγορουμένων, αντικειμένων, προσδιορισμών.</p> <p>Εμπειρική διαπίστωση του λειτουργικού ρόλου ενός γραμματικού στοιχείου και των σχέσεών του με τα άλλα.</p> <p>Παραδείγματα από τη ζωντανή επικοινωνία.</p> <p>Παιχνίδια με τις διάφορες πραγματολογικές λειτουργίες κάθε τύπου πρότασης (π.χ. μια ερωτηματική πρόταση μπορεί να δηλώνει απορία, αίτηση συγγνώμης, παράκληση, αποδοκιμασία κτλ.).</p> <p>Μετασχηματισμός μεμονωμένων προτάσεων και, παράλληλα, μετασχηματισμός ολόκληρου του κειμένου, που περιέχει τις προτάσεις λ.χ. με αλλαγή των ρηματικών χρόνων ή του προσώπου της αφήγησης.</p>

² Γενικά, *μόρφημα* ονομάζεται η μικρότερη μονάδα του λόγου που είναι φορέας λεξικής ή γραμματικής σημασίας. Παραδείγματα: γραφ- (λεξικό μόρφημα), -ετε, -είο (γραμματικά μόρφημα).

<p>Αναγνωρίζει τα συστατικά των παραγράφων και συνειδητοποιεί των κειμενικών δεικτών στη σύνδεση των παραγράφων.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι η επιλογή, η συχνότητα των σημασιών των συντακτικών δομών και των γραμματικών τύπων έχει σχέση με το είδος του κειμένου και τη σκοπιμότητά του (π.χ. κείμενο λογοτεχνίας και κείμενο μαθηματικών).</p> <p>Αναλύει και ανασυνθέτει προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και υποτακτικά.</p> <p>Αναγνωρίζει τα γλωσσικά στοιχεία, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε με τον εκάστοτε συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση.</p> <p>Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος στις δύο φωνές και ένα κλιτικό σχήμα πτωτικού (ουσιαστικού, επιθέτου, αντωνυμίας) στα τρία γένη.</p> <p>Συνειδητοποιεί το μορφολογικό πλούτο της ελληνικής και τον πολυσημάντο ρόλο των καταλήξεων.</p> <p>Αναγνωρίζει εμπειρικά τα συστατικά των λέξεων (μορφήματα) και το ρόλο τους στη σημασία.</p> <p>Αναγνωρίζει το λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών όρων και τη συμφωνία τους (γένος, αριθμός, πτώση) με τα συμφραζόμενα.</p> <p>Συνειδητοποιεί ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας.</p> <p>Διακρίνει τους φθόγγους μέσα στη λέξη και τις λέξεις μέσα στην εκφωνούμενη φράση. Τονίζει ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά.</p> <p>Χρησιμοποιεί ορθά τα αρχαιόκλιτα.</p> <p>Κατανοεί συχνόχρηστα σχήματα λόγου.</p> <p>Κατανοεί και χρησιμοποιεί τη λειτουργία της ονοματοποίησης.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την κατάσταση επικοινωνίας, επιλέγει και χρησιμοποιεί το κατάλληλο επίπεδο ύφους.</p> <p>Συσχετίζει το γλωσσικό μέρος του κειμένου με το οπτικό υλικό που το συνοδεύει (π.χ. εικόνες, πίνακες, διαγράμματα)</p>		<p>Σύνθεση ενιαίου κειμένου περίληψης από πλαγιότιτλους παραγράφων</p> <p>Διαδοχική αναπροσαρμογή της διατύπωσης του λόγου του μαθητή, ώσπου να επιτευχθεί η πιο κατάλληλη για την περίπτωση μορφή εκφωνήματος.</p> <p>Αδρομερής αισθητοποίηση της έννοιας του γλωσσικού συστήματος:</p> <p>αναγνώριση συντακτικού στοιχείου σε απλές προτάσεις και υπαγωγή του σε ευρύτερο συντακτικό σύνολο,</p> <p>αναγνώριση των μερών του λόγου και των γραμματικών τύπων,</p> <p>κλίση ενός «σχήματος» ρήματος,</p> <p>κλίση ενός «σχήματος» πτωτικού,</p> <p>παχνίδια με το θέμα, την κατάληξη και τη μεταξύ τους σχέση.</p> <p>παχνίδια συμφωνίας και ασυμφωνίας του ονόματος με τα άλλα μέλη της πρότασης,</p> <p>παχνίδια με τους «χρόνους» του ρήματος και τις ποικίλες δυνατότητες δήλωσης του χρόνου και των χρονικών σχέσεων,</p> <p>παχνίδια με κλιτά και άκλιτα μέρη του λόγου,</p> <p>αναγνώριση επιθέτων, επιρρημάτων κτλ., και διαπίστωση του δορυφορικού τους ρόλου σε σχέση με το συντακτικό πυρήνα της πρότασης.</p> <p>Ασκήσεις στη χρήση: εξακολουθητικού και στιγμιαίου μέλλοντα, άρθρου κύριων ονομάτων, αντωνυμιών που αντικαθιστούν αντικείμενα κτλ.</p> <p>Ασκήσεις για την ορθή άρθρωση των λέξεων της κοινής νεοελληνικής γλώσσας.</p> <p>Κλίση αρχαιόκλιτων από μνήμης, με ή χωρίς τα συμφραζόμενα.</p> <p>Χρήση εναλλακτικών επιπέδων ύφους ανάλογα με την κατάσταση επικοινωνίας (οικεία, φιλική, επίσημη κτλ.) και ανάλογη προσαρμογή του λόγου των παιδιών, γραπτού και προφορικού.</p>
---	--	---

Ζ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ³
Α΄ - Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η κατάκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης πληροφοριών και η αποκωδικοποίηση οπτικών και ακουστικών σημάτων.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να: Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη.	Τρόποι αναζήτησης πληροφοριών Πηγές πληροφοριών	Εντοπισμός πληροφοριών από διάφορες πηγές. Ενδεικτικές πηγές: Αγγελία, τηλεγράφημα, απλός χάρτης, μετεωρολογικός χάρτης, τηλεφωνικός κατάλογος, πίνακας περιεχομένων, ευρετήρια, κατάλογοι, ενημερωτικά δελτία, οδηγίες (οδηγίες χρήσης παιχνιδιού), διαφημιστική αφίσα (τσίρκου, θεάτρου - ώρες παράστασης, τιμές), διαφήμιση τουριστικού γραφείου κ.τ.λ.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ
Γ΄ - Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η κατάκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης αξιολόγησης, επεξεργασίας αποκωδικοποίησης πληροφοριών στις διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να: Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη. Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.	Πηγές πληροφορίας Τρόποι αναζήτησης, εντοπισμού, ανάλυσης και σύνθεσης πληροφοριών Το θέμα και ο σκοπός της διερεύνησης κριτήρια αξιολόγησης πληροφοριών	Εντοπισμός, αξιολόγηση και εκμετάλλευση της πληροφορίας Πρόσβαση στις πηγές πληροφορίας. Ενδεικτικές πηγές πληροφορίας: Αγγελία, τηλεγράφημα, απλός χάρτης, μετεωρολογικός χάρτης, τηλεφωνικός κατάλογος, πίνακας περιεχομένων, λεξικά, ευρετήρια, κατάλογοι, χάρτης πόλης, πίνακας (δρομολογίων και λοιπών πληροφοριών), ενημερωτικά δελτία, οδηγίες (χρήσης, παιχνιδιού), διαφημιστική αφίσα (τσίρκου, θεάτρου - ώρες παράστασης, τιμές), διαφήμιση τουριστικού γραφείου, σχηματική παράσταση, διάγραμμα κ.τ.λ.. Χρήση ερωτηματολογίου για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Εξοικείωση στη χρήση Η/Υ και εκπαιδευτικού λογισμικού (CD Rom) σχεδιασμένου ειδικά για παιδιά αυτής της ηλικίας: ηλεκτρονικό λεξικό πολυμέσων, CD Rom για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, CD Rom για τη διδασκαλία λεξιλογίου, ορθογραφίας με ασκήσεις που έχουν τη μορφή παιχνιδιού κ.τ.λ.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ
Ε΄ - ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η κατάκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης αξιολόγησης, επεξεργασίας αποκωδικοποίησης πληροφοριών στις διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη.

³ Η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών εισάγεται, εφόσον εξασφαλίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις υγιεινής, χώρου, συσκευών και διδακτικής επάρκειας του προσωπικού. Η διαχείριση της πληροφορίας αποτελεί κατεξοχήν «οριζόντιο στόχο» του Προγράμματος. Γι' αυτό δεν περιορίζεται στο γλωσσικό μάθημα.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη.</p> <p>Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.</p>	<p>Πηγές πληροφοριών.</p> <p>Είδη και κατηγορίες.</p> <p>Αρχές σύνταξης ερωτηματολογίου</p> <p>Τρόποι αναζήτησης, εντοπισμού, ανάλυσης και σύνθεσης πληροφοριών</p> <p>Το θέμα και ο σκοπός της διερεύνησης ως κριτήρια αξιολόγησης πληροφοριών</p>	<p>Εντοπισμός, αξιολόγηση και εκμετάλλευση της πληροφορίας</p> <p>Πρόσβαση στις πηγές πληροφορίας έντυπες ή με χρήση Η/Υ. Ενδεικτικές πηγές: αγγελία, τηλεγράφημα, απλός χάρτης, μετεωρολογικός χάρτης, τηλεφωνικός κατάλογος, πίνακας περιεχομένων, λεξικά, ευρετήρια, κατάλογοι, χάρτης πόλης, πίνακας (δρομολογίων και λοιπών πληροφοριών), ενημερωτικά δελτία, οδηγίες (χρήσης, παιχνιδιού), διαφημιστική αφίσα (τσιρκου, θεάτρου - ώρες παράστασης, τιμές), διαφήμιση τουριστικού γραφείου, σχηματική παράσταση, διάγραμμα κ.τ.λ..</p> <p>Χρήση ερωτηματολογίου για την εξαγωγή συμπερασμάτων.</p> <p>Εξοικείωση στη χρήση Η/Υ και εκπαιδευτικού λογισμικού (CD Rom) σχεδιασμένου ειδικά για παιδιά αυτής της ηλικίας: ηλεκτρονικό λεξικό πολυμέσων, CD Rom για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, CD Rom για τη διδασκαλία λεξιλογίου, ορθογραφίας με ασκήσεις που έχουν τη μορφή παιχνιδιού κτλ.</p> <p>Αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο, με επιστασία.</p> <p>Επεξεργασία απλού κειμένου σε Η/Υ</p> <p>Επιλογή και αποθήκευση γλωσσικής πληροφορίας σε Η/Υ.</p> <p>Παρουσίαση της γλωσσικής πληροφορίας με συμπληρωματικό οπτικό υλικό.</p>

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:

Α΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου

Β΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου

Γ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου

Δ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου

Ε΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου

ΣΤ΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου.

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας⁴

Θέμα: Εφημερίδα. Οι μαθητές, κατά ομάδες, μελετούν διαφορετικές ημερήσιες εφημερίδες και εντοπίζουν τα διαφορετικού τύπου κείμενα που περιέχουν (π.χ. ειδησεογραφία, σχολιασμούς, αναλύσεις, δοκίμια, συνεντεύξεις, διαφημίσεις, επιστολές, διαμαρτυρίες κ.τ.λ.). Με βάση αυτή τη γνώση «εκδίδουν» ένα φύλλο εφημερίδας με θέματα δικής τους επιλογής. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πληροφορία, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Δομή, Οργάνωση. **Προεκτάσεις** στη Μελέτη Περιβάλλοντος, την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, την Αισθητική Αγωγή.

Θέμα: Θέατρο. Οι μαθητές, αφού οργανωθούν σε ομάδες, επιλέγουν ένα διήγημα δοκίμου συγγραφέα που τους άρεσε ιδιαίτερα και το μετατρέπουν σε θεατρικό κείμενο. Αναζητούν στοιχεία για τον τόπο και το χρόνο του έργου, προκειμένου να επιλέξουν τη μουσική επένδυση, τα κοστούμια και τα σκηνικά. Διοργανώνουν θεατρική παράσταση και ασχολούνται με την επεξεργασία και παραγωγή σχετικών κειμένων (αφίσα, πρόσκληση, ανακοίνωση, δελτίο τύπου, διαφημιστικό φυλλάδιο). **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Ομοιότητα-διαφορά, Χώρος-χρόνος, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση. **Προεκτάσεις** στη Μελέτη Περιβάλλοντος, την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, την Ιστορία, τη Γεωγραφία, την Αισθητική και τη Μουσική Αγωγή.

Θέμα: Τουριστικός οδηγός. Οι μαθητές εργαζόμενοι σε ομάδες αναλαμβάνουν να γράψουν έναν «τουριστικό οδηγό» της περιοχής τους με ιστορικές αναφορές, με περιγραφές αξιοθεάτων, με οδηγίες και προτάσεις προς τους επισκέπτες, με πληροφορίες για τις σύγχρονες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, με διαφημίσεις κ.τ.λ. Παραθέτουν περιλήψεις των κειμένων στην αγγλική. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Πληροφορία, Δομή, Σύστημα. **Προεκτάσεις** στη Γεωγραφία, την Ιστορία, τη Μελέτη Περιβάλλοντος, την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, την Αισθητική Αγωγή και την Ξένη Γλώσσα.

⁴ Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ.

Θέμα: Λεξικό (βαπτιστικών) ονομάτων. Οι μαθητές, αφού οργανωθούν σε ομάδες, επικοινωνούν μέσω διαδικτύου με συμμαθητές τους άλλων τάξεων από απομακρυσμένα γεωγραφικά διαμερίσματα και ανταλλάσσουν πληροφορίες για τα «μικρά» (βαπτιστικά) τους ονόματα. Στη συνέχεια συντάσσουν σύντομο ετυμολογικό-ιστορικό λεξικό βαπτιστικών ονομάτων και πραγματοποιούν έρευνα για την γεωγραφική κατανομή των ονομάτων, την οποία και προσπαθούν να εξηγήσουν. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Πληροφορία. **Προεκτάσεις** στη Γεωγραφία, την Ιστορία, τα Θρησκευτικά, τους Η/Υ.

Θέμα: Λέξεις και φράσεις σε διαφορετικές γλώσσες. Σε τάξεις με αλλοδαπούς μαθητές, δημιουργούνται ανομοιογενείς ομάδες μαθητών, οι οποίοι με τη βοήθεια των οικογενειών τους αναζητούν λέξεις με κοινές ρίζες, τρόπους διατύπωσης ευχών με τυχόν συντακτική ή νοηματική αντιστοιχία, παροιμίες με ανάλογο περιεχόμενο, κοινά έθιμα, ή παρόμοιους θρύλους, σχολιάζοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Πληροφορία. **Προεκτάσεις** στη Γεωγραφία, την Ιστορία, τη Μελέτη Περιβάλλοντος, το Λαϊκό Πολιτισμό.

Η κατανόηση και η παραγωγή λόγου στις περιπτώσεις αυτές συνιστά συνειδητή και συστηματική εφαρμογή όσων έχουν διδαχθεί τα παιδιά, σύμφωνα με τα αναφερόμενα παρακάτω (3. Διδακτική Μεθοδολογία α. Γλώσσα).

Στόχοι και δραστηριότητες δια μέσου των υπόλοιπων μαθημάτων:

Οριζόντιοι Στόχοι - Διαθεματικότητα

Κάθε στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας είναι εκ των πραγμάτων οριζόντιος στόχος όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος και της σχολικής ζωής. Μέσα στο ευρύτερο αυτό πλαίσιο, οι γλωσσικές δεξιότητες καλλιεργούνται συνήθως ευκαιριακά και ασυναίσθητα. Όσον αφορά τη συστηματική τους καλλιέργεια, προτείνονται τα εξής:

Σε όσες διδακτικές ενότητες των διάφορων μαθημάτων ενδείκνυται, χρήσιμο είναι να περιλαμβάνονται συγκεκριμένες δραστηριότητες (ασκήσεις, ερωτήσεις, κείμενα κ.τ.ό.), οι οποίες να προωθούν καθορισμένους κάθε φορά γλωσσικούς στόχους στο πλαίσιο του συγκεκριμένου μαθήματος. Σε μια ενότητα της Φυσικής, για παράδειγμα, πρέπει να περιέχεται άσκηση κατανόησης, επεξεργασίας και εφαρμογής των νέων εννοιών – όρων, που περιλαμβάνονται σε αυτήν.

Τα παραπάνω προτείνονται με την προϋπόθεση ότι αποτελούν συνειδητή και σκόπιμη δραστηριότητα τόσο του μαθητή όσο και του δασκάλου και ότι ο μαθητής απασχολείται με συνειδητές φραστικές επιλογές, με συνειδητή διατύπωση κειμένου κατανοητού από τον αποδέκτη – αναγνώστη και κάνει χρήση της κατάλληλης ορολογίας.

Όσον αφορά την περίληψη, ο μαθητής της ΣΤ΄ ή της Ε΄ τάξης ενθαρρύνεται να συντάσσει περίληψη του περιεχομένου μιας ή περισσότερων διδακτικών εννοιών, ανάλογα με τους αντίστοιχους διδακτικούς στόχους. Ο μαθητής οδηγείται συστηματικά - με κάποιο περιθώριο ανοχής - στην αξιολόγηση, επιλογή και ένταξη των κύριων σημείων του αρχικού κειμένου στο συνεπτυγμένο κείμενο που προκύπτει. Ανάλογα, όταν ο μαθητής της Δ΄ ή της Γ΄ τάξης αποδίδει προφορικά, με δικά του λόγια, το περιεχόμενο ενός κειμένου (της Ιστορίας, για παράδειγμα), υποβοηθείται να συμπεριλαμβάνει – όσο γίνεται – τα πλέον απαραίτητα στοιχεία και τα διατυπώνει με γλώσσα κατάλληλη για το γνωστικό αντικείμενο.

Σχετικές οδηγίες μπορεί να περιέχονται στο κείμενο προδιαγραφών εκπόνησης διδακτικού υλικού κάθε μαθήματος (Γεωγραφία, Φυσική, Ιστορία, Μαθηματικά κτλ.).

Βεβαίως, οι διδακτικές πρακτικές κατανόησης και παραγωγής λόγου χρησιμοποιούνται πάντα ως μέσα διδασκαλίας και αξιολόγησης οποιουδήποτε μαθήματος. Η ειδοποιός διαφορά και το ζητούμενο, στην προκειμένη περίπτωση, είναι μια ειδικά σχεδιασμένη διδακτική ενέργεια με στόχο συγκεκριμένη γλωσσική δεξιότητα, μέσα στο πλαίσιο των επιδιώξεων του εκάστοτε μαθήματος, την οποία ο μαθητής ασκεί συνειδητά.

3. Διδακτική μεθοδολογία

α) Γλώσσα⁵

Η διδακτική προσέγγιση που προκύπτει από τα προηγούμενα υπαγορεύει την ανάληψη ευθυνών και πρωτοβουλιών από το δάσκαλο, ώστε να προσαρμόζει συχνά τους τρόπους και τα μέσα διδασκαλίας στις περιστάσεις και στους στόχους κάθε μαθήματος. Η πρωτοβουλία προϋποθέτει επίγνωση των σκοπών και των στόχων, βούληση, αίσθημα διδακτικής ευθύνης, ενημέρωση και περιοδική επανεκτίμηση της διδακτικής εργασίας, ώστε αυτή να αναπροσαρμόζεται συνεχώς.

Για τις πρωτοβουλίες και την επινοητικότητα, που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων του προηγούμενου κεφαλαίου, δεν προσφέρεται στους συγγραφείς εγχειριδίου μια μέθοδος με αυστηρά προκαθορισμένες ενέργειες. Γι' αυτό, στην προκειμένη περίπτωση, προτείνεται διδακτική "προσέγγιση", δηλαδή ένα πλαίσιο αρχών, μια φιλοσοφία αντιμετώπισης του διδακτικού αντικείμενου, η οποία είναι δυνατό να υλοποιηθεί με διάφορες μεθόδους. Κοινός παρονομαστής των επιμέρους μεθόδων είναι το σχεδιασμένο πρόγραμμα καθοδήγησης με συστηματικές και σκόπιμες διδακτικές πρακτικές, που διέπονται από τις εξής αρχές:

⁵ Οι στόχοι που διατυπώνονται στο Πρόγραμμα (ο γενικός σκοπός αλλά και οι στόχοι κατά τάξη) θεωρούνται ότι αποτελούν στόχους οροφής, προς τους οποίους τείνει η όλη διδασκαλία και που δεν είναι εφικτό να επιτυγχάνονται στο σύνολό τους και στο μέγιστο βαθμό.

Ο δάσκαλος διαμορφώνει “πραγματολογική” – με την ευρεία έννοια - στάση απέναντι στη γλώσσα και τη διδασκαλία της. Δηλαδή, συνειδητοποιεί ότι το παιδί διδάσκεται τη γλώσσα για να εκτελεί αποτελεσματικά γλωσσικές πράξεις ή, απλά, να κάνει πιο αποτελεσματικά τις δουλειές του με το λόγο. Γλωσσική πράξη με την πρωταρχική της έννοια θα ήταν να δώσει μια πληροφορία, να ζητήσει συγνώμη, αλλά και να πείσει το συνομιλητή του να σκέφτεται, άρα και να ενεργεί διαφορετικά από πριν. Στη διδακτική η “πράξη” επεκτείνεται και σε ευρύτερες γλωσσικές δραστηριότητες, περιλαμβάνοντας ανάλογα είδη λόγου και τύπους κειμένων, γραπτών και προφορικών, ώστε η διδασκαλία να είναι ανάλογη του γλωσσικού υλικού κάθε μαθήματος και των κειμένων που χρησιμοποιούνται σε κάθε μάθημα. Ορισμένες επικοινωνιακές προθέσεις, για παράδειγμα, υπηρετούνται με κείμενα δομημένα σε παραγράφους, με καλλιέπεια, ακρίβεια, συντομία, σαφήνεια και άλλες με κείμενα που έχουν άλλες ιδιότητες.

Έτσι η γλωσσική διδασκαλία αντιμετωπίζει την ανάγκη του μαθητή να χειρίζεται διάφορα είδη λόγου, είτε ως κείμενα προς επεξεργασία είτε ως κείμενα που καλείται ή επιθυμεί να συνθέσει ο ίδιος. Αυτά καλύπτουν το φάσμα των συνθηθέσεων ειδών λόγου, δηλαδή του «αναφορικού» (αφήγηση, περιγραφή, ανακοίνωση κ.τ.ό.) και του «κατευθυντικού» (πρόσκληση, ερώτηση, παράκληση, οδηγία, επιχειρηματολογία κ.τ.ό.). Ο «αναφορικός» λόγος αναπαριστά πρόσωπα, πράγματα, συμβάντα και καταστάσεις. Αυτή η αναφορά είναι πιθανό να έχει τη μορφή αφήγησης, περιγραφής, ανακοίνωσης, κ.τ.ό. και το ύφος της να κυμαίνεται από το απλό και αυθόρμητο κατά τη διήγηση συμβάντων της καθημερινότητας, έως το αυστηρό και προσεγμένο των επιστημονικών κειμένων. Ο «κατευθυντικός» λόγος παράγεται με στόχο να οδηγήσει τον ακροατή ή αναγνώστη σε ορισμένη ενέργεια, συμπεριφορά ή αντίληψη και μπορεί να είναι λιγότερο ή περισσότερο επεξεργασμένος και να πραγματώνεται ως πρόσκληση, ερώτηση, παράκληση, οδηγία, επιχειρηματολογία κ.τ.ό.

Τα κείμενα των εγχειριδίων μπορούν να αντικαθίστανται από άλλα (άρθρα, ανακοινώσεις, επιστολές, έντυπα για συμπλήρωση, διαφομίσεις, λογοτεχνήματα κ.τ.ό.), όταν είναι επίκαιρα, όταν εμπίπτουν στα διαφέροντα των μαθητών, όταν αναφέρονται σε γεγονότα σχετικά με την παιδική ηλικία ή τη μαθητική ζωή και, σε κάθε περίπτωση, όταν τα κείμενα προσφέρονται στη διδασκαλία συγκεκριμένου γλωσσικού φαινομένου. Εξυπακούεται ότι, στην περίπτωση αυτή, ο δάσκαλος διασφαλίζει τις προδιαγραφές ποιότητας και καταλληλότητας γλώσσας και περιεχομένου. Τα κείμενα αυτά δεν μπορούν να υποκαταστήσουν ποσοστό μεγαλύτερο του 25% του συνόλου των κειμένων του βιβλίου. Τα αυθεντικά αυτά κείμενα προϋποθέτουν πρωτοβουλία και γνώση. Είναι δύσκολο να διδαχτούν χωρίς τη χρήση αυθεντικών εντύπων ή φωτοτυπιών τους.

Η διδασκαλία των κειμένων χρειάζεται συστηματική αξιοποίηση των πληροφοριών οι οποίες αφενός ερμηνεύουν τη μορφή και το περιεχόμενο ενός κειμένου που δίδεται προς επεξεργασία και αφετέρου περιορίζουν και διαμορφώνουν τη μορφή και το περιεχόμενο των προφορικών ή γραπτών κειμένων που καλείται να συνθέσει ο μαθητής. Οι πληροφορίες αυτές είναι α) διακειμενικές, δηλαδή σχετικές με άλλα ανάλογα κείμενα και γλωσσικά σχήματα, β) περικειμενικές, δηλαδή αναφερόμενες στην επικοινωνιακή κατάσταση (λ.χ. πομπός, δέκτης, στόχος, διάυλος, χώρος, χρόνος) του κειμένου και γ) ενδοκειμενικές, δηλαδή συναφείς με τα εκφραστικά και τα οργανωτικά γνωρίσματα του κειμένου. Η επεξεργασία του μηνύματος αξιοποιείται παιδαγωγικά, όταν προβάλλει τη δομή του και συμβάλλει στη συνειδητοποίησή της. Για το σκοπό αυτό προσφέρονται και οι ειδικές περιστάσεις επικοινωνίας κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος με τα αντίστοιχα είδη λόγου, τους τύπους κειμένων και τα μεθοδολογικά παρεπόμενα (εικόνες, σχήματα κ.τ.ό.).

Κάθε είδος λόγου χρειάζεται ειδική διδασκαλία, ανάλογα με τα κειμενικά χαρακτηριστικά και τους εξωκειμενικούς περιορισμούς του. Στα κειμενικά χαρακτηριστικά ανήκει η τυπική οργάνωση κάθε κειμενικού είδους (υπερδομή), οι φράσεις, οι συντακτικές δομές και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούνται συνήθως. Από τους πιο καθοριστικούς εξωκειμενικούς περιορισμούς είναι ο στόχος του κειμένου, οι συνθήκες της ανάγνωσης ή της ακρόασής του ή της παραγωγής του (χώρος, χρόνος), οι γνώσεις του αναγνώστη ή του ακροατή για το θέμα. Περαιτέρω, κάθε επιμέρους είδος λόγου (αφήγηση, περιγραφή, προτροπή, παράκληση) διακρίνεται από ορισμένες κανονικότητες, χωρίς τη μελέτη των οποίων δεν μπορεί να διδαχθεί συστηματικά η κατανόηση και η παραγωγή των κειμένων. Έτσι, λ.χ. κάθε αφήγηση αναπτύσσεται σε έναν χρονικό άξονα, που μπορεί να δηλώνεται με ορισμένες λέξεις και φράσεις, από έναν ή περισσότερους αφηγητές και από μία ή περισσότερες οπτικές γωνίες. Ο λόγος της περιγραφής αναπτύσσεται στον άξονα του χρόνου και τα ονόματα και οι ονομαστικές φράσεις χρειάζεται επίθετα, επιθετικούς προσδιορισμούς, επιρρήματα και επιρρηματικές εκφράσεις.

Τόσο ο αναφορικός λόγος (που μπορεί να αναπτύσσεται με αφήγηση, περιγραφή ή επεξηγήση) όσο και ο κατευθυντικός που μπορεί να πραγματώνεται ως προτροπή, παράκληση κ.τ.ό.) διακρίνονται από την άμεση αντιστοιχία τους με πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις ενός συγκεκριμένου και πραγματικού περιβάλλοντος, σε μία ορισμένη και αληθινή κατάσταση. Τα λογοτεχνήματα (που επίσης μπορεί να είναι αφηγηματικά, περιγραφικά, προτρεπτικά κτλ) αναπαριστούν σύμβολα ή πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις της φαντασίας. Οι ειδικότεροι κειμενικοί τύποι διδάσκονται ανάλογα με τα γνωρίσματά τους. Λ.χ. μία πρόσκληση σε γιορτή απαντά στις ερωτήσεις «πότε» και «πού». Με ανάλογο τρόπο αναλύεται και διδάσκεται κάθε κειμενικό είδος, και, αντίστοιχα, αξιολογείται κάθε είδος παραγόμενου από τον μαθητή λόγου.

Η διδασκαλία της κατανόησης και της παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου είναι συστηματική και διατρέχει όλες τις ενότητες, με μικρότερη ή μεγαλύτερη έμφαση κατά περίπτωση. Ιδιαίτερα η σύνθεση γραπτού κειμένου αντιμετωπίζεται ως διαδικασία που διέρχεται από τρία στάδια: α) την προετοιμασία, δηλαδή τον γενικό σχεδιασμό και τις ειδικότερες επιλογές λ.χ. ως προς τα θέματα, την έκταση, το λεξιλόγιο («προσυγγραφικό» στάδιο), β) τη γραφή της πρώτης εκδοχής του κειμένου («συγγραφικό») και γ) τον έλεγχο της πρώτης εκδοχής και τις πιθανές, διορθώσεις, συμπληρώσεις, βελτιώσεις («μετασυγγραφικό» στάδιο), καθώς επίσης και το ενδιαφέρον του συντάκτη-μαθητή για το θέμα αλλά και τα κίνητρα να γράψει κείμενο πάνω σ' αυτό. Όταν ζητείται παραγωγή λόγου, σε κάθε περίπτωση, δίδονται από τον δάσκαλο και ορισμένοι εξωκειμενικοί περιορισμοί (λ.χ. στόχος, αποδέκτης, διάυλος μετάδοσης, χώρος και χρόνος του κειμένου), δηλαδή εκείνοι που θα καθορίσουν το περιεχόμενο και τη μορφή του ζητούμενου κειμένου. Εξάλλου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ψυχοκινητική πλευρά της γραφής (στάση του σώματος, κίνηση του χεριού, συγκέντρωση προσοχής, προσωπική κινητοποίηση).

Ο δάσκαλος είναι σκόπιμο να εκμεταλλεύεται τις περιστάσεις, ώστε, όποτε ο μαθητής βρεθεί στο επίκεντρο γεγονότος, να παράγει λόγο σχετικά με το γεγονός για το οποίο έχει προσωπική εικόνα και άποψη. Να διατυπώσει π.χ. ένας μαθητής την επιχειρηματολογία του, προκειμένου να εξηγήσει τις αιτίες ενός συμβάντος της σχολικής ζωής. Στην περίπτωση αυτή κριτήριο επιλογής των γλωσσικών μέσων είναι η δημιουργία της επιθυμητής άποψης και στάσης από τους άλλους.

Συχνά η διδασκαλία είναι χρήσιμο να γίνεται με αφετηρία σφάλματα διατύπωσης, άστοχες φραστικές επιλογές ή διαταγμό του μαθητή για την καταλληλότητα μιας φράσης.

Ο μόνιμος και συνειδητός στόχος του δασκάλου είναι να φροντίζει ώστε ο μαθητής να συμμετέχει στα δρώμενα της σχολικής ζωής και να εκτίθεται συχνά σε παραγωγή λόγου, ώστε να αναπτύξει την ικανότητα να παράγει - όσο επιτρέπει η ηλικία του - λόγο "σκόπιμα" διατυπωμένο "με τέχνη και με τρόπο", είτε πρόκειται για μια απλή αιτιολόγηση είτε για κείμενο αισθητικών αξιώσεων.

Ο δάσκαλος μπορεί να αντικαθιστά τις διδακτικές ενότητες με γλωσσικό υλικό που έχει επιλέξει, διασκευάσει ή και κατασκευάσει ο ίδιος, όταν έχει τις προϋποθέσεις, σύμφωνα με το πρότυπο του εγχειριδίου και τις προτάσεις του Φύλλου Οδηγιών.

Ως προς τη «Γραμματική» είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσει ο δάσκαλος ότι, διδάσκοντας γλώσσα διδάσκει τη δομή της ή, με γνωστούς όρους, διδάσκει "γραμματική" σε τρία επίπεδα:

- γραμματική της λέξης (δομή της λέξης, λεξιλόγιο, σημασιολογία, ετυμολογικό κτλ.),
- γραμματική της πρότασης (δομή της πρότασης, σημασιολογία της πρότασης κτλ.) και
- γραμματική του κειμένου και της επικοινωνίας. (κατανόηση της δομής και του περιεχομένου, δόμηση κειμένου – δομή και σύνδεση παραγράφων, άξονας γλωσσικής συνοχής, καταλληλότητα γλωσσικών μέσων).

Η γραμματική των δύο πρώτων επιπέδων (γραμματική του γλωσσικού συστήματος) διδάσκεται προκειμένου να υπηρετήσει τη γραμματική της επικοινωνίας. Μ' άλλα λόγια, η διδασκαλία του συστήματος της νεοελληνικής γλώσσας είναι σκόπιμο να συνδυάζεται με τη μελέτη της λειτουργίας και της χρήσης του σε πραγματικές περιστάσεις Γι' αυτό, η διδασκαλία της γραμματικής του συστήματος δεν πρέπει να υπερβαίνει κάποια "λογικά" όρια. Η κλίση περιορίζεται στη συνειδητοποίηση και εσωτερίκευση ενός σχήματος κλίσης ρήματος και ενός σχήματος κλίσης πτωτικού, χωρίς εμπλοκή του μαθητή σε υποπεριπτώσεις (ανισοσύλλαβα, φωνηεντόληκτα, ανώμαλα κτλ.). Ο σκοπός είναι να εντάσσει τις υποπεριπτώσεις σε ένα εκ των προτέρων αποκρυσταλλωμένο κλιτικό πρότυπο, εφόσον πρόκειται για μητρική γλώσσα και οι γραμματικοί τύποι τού είναι γνωστοί. Εξάιρεση αποτελούν όσα κλιτικά δεν είναι απόλυτα ενταγμένα στη μορφολογική δομή της νέας ελληνικής (αρχαιοκλιτα). Εδώ ο μαθητής ασκείται στην προφορική και γραπτή κλίση κάθε κλιτού ξεχωριστά.

Η χρήση της ορολογίας είναι αναγκαία μόνο στο μέτρο που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνεννόηση με τους μαθητές, τόσο κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος όσο και κατά την παραπομπή τους σε βιβλία αναφοράς.

Όπως προκύπτει από τα κεφάλαια Στόχοι – Θεματικές ενότητες – Ενδεικτικές Δραστηριότητες και Διδακτική μεθοδολογία, κάθε μορφή γλωσσικής επεξεργασίας υπηρετεί έναν ή περισσότερους στόχους της γραμματικής. Στο κεφάλαιο Στόχοι — Θεματικές ενότητες - Ενδεικτικές Δραστηριότητες, για λόγους μεθοδολογικούς, η γραμματική παρουσιάζεται σε ξεχωριστό υποκεφάλαιο.

Η πρόταση ως μονάδα επικοινωνίας εξετάζεται στα εξής δύο επίπεδα:

- συνθηκών παραγωγής και
- χρήσης (αποσπασματική πρόταση και συστατικά της πρότασης).

Το κύριο βάρος, βέβαια, πέφτει στο τρίτο επίπεδο γραμματικής, δηλαδή στη γραμματική του κειμένου και της επικοινωνίας. Γι' αυτό γίνεται σαφής και συστηματική αναφορά στους τύπους των κειμένων και στα βασικά τους χαρακτηριστικά, όπως είναι, για παράδειγμα, η δομή, ο άξονας γλωσσικής συνοχής και το επίπεδο ύφους.

Σχετικά με την πρώτη ανάγνωση και γραφή, είναι σημαντικό να υποστηριχθεί ο μαθητής κατά την προσπάθειά του να αντιληφθεί τη φωνολογική δομή των λέξεων και να αποκτήσει φωνημική επίγνωση καθώς και να αντιστοιχίσει τους φθόγγους και τα φωνήματα με το γραφηματικό τους σύμβολο. Για τη διδασκαλία της πρώτης ανάγνωσης μπορούν να αξιοποιούνται και στοιχεία άλλων προσεγγίσεων, όπως είναι η ολιστική μέθοδος και η αναδυόμενη γραφή, συμπληρωματικά και κατά περίπτωση. Η κύρια όμως προσέγγιση, που προσιδιάζει και στη φύση της ελληνικής γραφής, είναι η στηριγμένη στη γραφοφωνητική αντιστοιχία με αναλυτική και συνθετική μορφή.

Η διδασκαλία της ορθογραφίας ενσωματώνεται στη γλωσσική διδασκαλία με κάθε ευκαιρία και σύμφωνα με τις προτεραιότητες της οικείας βαθμίδας και ενότητας. Είναι, πάντως, σημαντικό να αξιοποιεί τα συμφραζόμενα, την ομοηχία (λ.χ. «έχω λύσει» και «έχω λύση») και να χρησιμοποιεί διάφορες τεχνικές για την παρουσίαση, την εφαρμογή και την αφομοίωση των κανονικότητων και, γενικά, των περιπτώσεων (λ.χ. στοιχεία μορφοποίησης, διατύπωση κανόνων σε έμμετρο λόγο, εικόνες, σκίτσα κ.τ.ό., πίνακες, ασκήσεις κλειστού τύπου ή σύντομης απάντησης). Επιπλέον, χρειάζεται έμφαση στις περιπτώσεις των συχνών σφαλμάτων. Διατηρείται σε ισχύ η ορθογραφία των Προεδρικών Διαταγμάτων 583/1982 & 528/1984 (βασικό λεξιλόγιο) των βιβλίων αναφοράς του Ο.Ε.Δ.Β. και άλλων που εκπονήθηκαν με ανάθεση του ΥΠ.Ε.Π.Θ. μέχρι την ημερομηνία δημοσίευσής του παρόντος.

Με ανάλογους τρόπους διδάσκεται το λεξιλόγιο, σύμφωνα και με τα ιδιαίτερα γνωρίσματα κάθε εγχειριδίου (λ.χ. θεματικά πεδία). Οργανικό στοιχείο της διδασκαλίας του λεξιλογίου είναι η χρήση λεξικού μέσα στην τάξη ατομικά ή ομαδικά.

Προκειμένου να υποβοηθείται η συνδιδασκαλία αλλοδαπών μαθητών⁶ με ανεπαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας, προτείνονται τα εξής (τα οποία πρέπει να συνοδεύονται από διδακτικές οδηγίες):

⁶ Όπως φαίνεται από το περιεχόμενο του εδαφίου, στην προκειμένη περίπτωση γίνεται λόγος για τη διδακτική αντιμετώπιση μεμονωμένων περιπτώσεων μαθητών. Το ευρύτερο θέμα της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης και ξένης γλώσσας στο σύνολο των αλλοδαπών μαθητών αντιμετωπίζεται με τη σύνταξη αντίστοιχων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών.

- Να δίδεται βαρύτητα στην προφορική άσκηση και στη χρήση παραγλωσσικών μέσων, τα οποία προσφέρονται κυρίως με τον καθημερινό φυσικό διάλογο, τη δραματοποίηση, το σχολικό θέατρο, το τραγούδι, τις συμμετοχικές σχολικές εκδηλώσεις κ.ά..

- Να προσφέρονται για προφορική επεξεργασία άφθονες φραστικές δομές.

- Να δίδεται έμφαση στη διδασκαλία των ιδιαίτερων δομικών χαρακτηριστικών της ελληνικής γλώσσας, που παρουσιάζουν δυσκολίες για τους ξένους, όπως π.χ. είναι το φωνολογικό και κλιτικό σύστημα καθώς και ο τονισμός.

Σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται υπόψη η συμμετοχή μαθητών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες. Παιδιά με τέτοιες ανάγκες μπορούν και επιβάλλεται να συμμετέχουν στην καθημερινή μαθησιακή διαδικασία και να επωφελούνται από τις γλωσσικές δραστηριότητες της τάξης. Η ιδιαιτερότητά τους σε έναν ή περισσότερους τομείς της ανάπτυξης υπαγορεύει στο δάσκαλο, αφού τους αξιολογήσει μαθησιακά, να σχεδιάσει εξατομικευμένα ή σε μικρές ομάδες προγράμματα διδασκαλίας της γλώσσας, στον προφορικό και γραπτό λόγο. Απαιτείται να χρησιμοποιήσει διάφορα διδακτικά μέσα, χρησιμοποιώντας όλα τα αισθητηριακά κανάλια μάθησης, ώστε οι μαθητές να διευκολυνθούν στη μαθησιακή διαδικασία. Για να πραγματοποιηθεί η επίτευξη των διδακτικών στόχων σε παιδιά με μαθησιακές ιδιαιτερότητες απαιτείται αυστηρή κριτική επιλογή στις προτεραιότητες των στόχων, καθώς και δομημένη ανάλυση κάθε στόχου σε βήματα.

Υπενθυμίζεται, τέλος, ότι κάθε στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας θεωρείται “οριζόντιος στόχος” όλων των μαθημάτων. Με άλλα λόγια, ως μέσο και αντικείμενο γλωσσικής άσκησης, ιδιαίτερα για την επεξεργασία του περιεχομένου και των φραστικών επιλογών, πρέπει να αξιοποιούνται όλα τα μαθήματα και η σχολική ζωή.

β) Λογοτεχνία

Τα λογοτεχνικά κείμενα προσεγγίζονται στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας, ως είδη – ή και επίπεδα – λόγου, όπως προσεγγίζονται και τα άλλα είδη λόγου. Στο βαθμό που η λογοτεχνία προσφέρεται ως υλικό της γλωσσικής διδασκαλίας, αξιοποιείται για την εναργέστερη προβολή της δομής, της λειτουργίας και των ορίων της γλώσσας, ειδικότερα όταν προσεγγίζονται ακραίες ποιητικές, φραστικές επιλογές.

Σύμφωνα με τη φιλοσοφία του Προγράμματος, κρίνεται σκόπιμη η μερική αποσύνδεση της διδασκαλίας των λογοτεχνικών κειμένων από τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, γιατί η λογοτεχνία παίζει ένα σημαντικό ρόλο στη γλωσσική και γενικότερα στην αισθητική καλλιέργεια του ατόμου, στην ευαισθητοποίησή του απέναντι στα προβλήματα της ζωής, αλλά τα λογοτεχνικά κείμενα δεν αποτελούν τα μοναδικά (ή όχι πάντα τα καταλληλότερα) πρότυπα γλωσσικής έκφρασης.

Τα λογοτεχνικά κείμενα αξιοποιούνται με τη διακειμενική τους προσέγγιση (σύνδεση και σύγκριση με ανάλογα κείμενα), την ερμηνεία βάσει του περιεχομένου τους (πληροφορίες σχετικά με τις συνθήκες παραγωγής του κειμένου, την εποχή του, τον δημιουργό του), καθώς και με τη μελέτη των στοιχείων της μορφής και της δομής τους, ιδιαίτερα αυτών που χαρακτηρίζουν το είδος στο οποίο ανήκει το λογοτέχνημα, χωρίς όμως τάση εξάντλησης και χωρίς σχολαστικισμό.

Η λογοτεχνία διδάσκεται και στο πλαίσιο των άλλων μαθημάτων και της σχολικής ζωής. Το κείμενο οποιοδήποτε σχολικού βιβλίου μπορεί να συνοδεύεται από λογοτεχνικό κείμενο ανάλογου θέματος. Επίσης, διδάσκεται, κυρίως, σε συνδυασμό με τα μαθήματα των καλλιτεχνικών και της μουσικής και - όταν προσφέρονται - με το θέατρο, τον χορό και την όπερα, κατά περίπτωση.

Εξάλλου κρίνεται σκόπιμο να διαπιστώνουν τα παιδιά, με τρόπο βιωματικό και χωρίς αναλύσεις, τα παράλληλα εκφραστικά μέσα διάφορων ειδών τέχνης της ίδιας τεχνολογίας. Για παράδειγμα, με ποια μέσα παρουσιάζει ένα θέμα ο Οδ. Ελύτης και με ποια ο Ν. Εγγονόπουλος. Αντίστροφα, να αντιπαράθονται εκφραστικά μέσα και νοοτροπίες μεταξύ λογοτεχνών και καλλιτεχνών, γενικά, από διαφορετικές σχολές για το ίδιο θέμα.

Παράλληλα κρίνεται σκόπιμη η σύνδεση της λογοτεχνίας με το παιχνίδι, με την ψυχαγωγία, την καλλιέργεια του συναισθήματος καθώς και με τον προβληματισμό-διάλογο πάνω σε ποικίλα θέματα. Τα λογοτεχνικά κείμενα του Ανθολογίου -ή αυτά που παρουσιάζονται την ώρα της ελεύθερης ανάγνωσης- είναι καλό να συνοδεύονται από παιγνιώδεις δραστηριότητες φιλαναγνώσις. Τέτοιες δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη ή στο χώρο της σχολικής βιβλιοθήκης. Αναφέρουμε ενδεικτικά τις εξής:

- Διαγωνισμοί ανάγνωσης λογοτεχνικών κειμένων.

- Βιβλιοαινίγματα - Βιβλιοκουίζ.

- Παρουσιάσεις βιβλίων είτε από το δάσκαλο είτε από τους μαθητές με παιγνιώδεις τρόπους.

- Συνεχής σιωπηρή ανάγνωση.

- Ανάγνωση βιβλίων με αφορμή γεγονότα της επικαιρότητας ή πολιτιστικές δραστηριότητες της τάξης, π.χ. δημιουργία ανθολογίων, ανεύρεση βιβλίων με ένα συγκεκριμένο θέμα, πληροφορίες για συγγραφείς, σύγκριση των διασκευών γνωστών παραμυθιών κ.ά.

- Θέσπιση αναγνωστικών βραβείων.

- Σύνδεση λογοτεχνικών κειμένων με δραστηριότητες θεατρικής έκφρασης (αυτοσχεδιασμοί, παντομίμα, διασκευή λογοτεχνικών κειμένων σε θεατρικό σενάριο κ.ά.)

- Δραστηριότητες που αφορούν το εικονογραφημένο βιβλίο.

- Αφήγηση

- Δημιουργικό γράψιμο.

- Παρουσίαση λογοτεχνικών βιβλίων σε ψηφιακούς δίσκους δεδομένης μηνιμής(CD-ROM).

- Σύνδεση της λογοτεχνίας με τη ζωγραφική, τη μουσική και άλλες μορφές τέχνης. Χρήση μελοποιημένης ποίησης.

- Προσκλήσεις συγγραφέων.

- Διοργάνωση εκθέσεων βιβλίου από δασκάλους, γονείς, μαθητές.

- Διαγωνισμοί εικονογράφησης και βιβλιοδεσίας.

Ενδείκνυται ακόμη η ανάγνωση βιβλίων, κειμένων, επίκαιρων ειδήσεων που στοχεύουν στην κοινωνική ενσωμάτωση όλων των παιδιών (παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και όχι).

4. Αξιολόγηση

Συμπληρώνει τη μαθησιακή διαδικασία στον τομέα της γλώσσας, εφόσον δείχνει σε ποιο βαθμό πέτυχαν οι στόχοι του Προγράμματος και ποιες διορθωτικές παρεμβάσεις επιβάλλονται. Το Πρόγραμμα αξιολογείται ως προς το περιεχόμενο, την αποτελεσματικότητα, την αποδοχή, τη μετατρεψιμότητα των γνώσεων και τις συνέπειες που είχε –ή δεν είχε– στις μετέπειτα σπουδές του μαθητή, στην κοινωνική του ζωή, στην αγορά εργασίας κ.ά.

Στην προκειμένη περίπτωση δεν κρίνεται σκόπιμη η ανάλυση της αξιολόγησης του προγράμματος, η οποία είναι έργο της Πολιτείας και αφορά στενό κύκλο ειδικών και αρμοδίων, παρά μόνο η αξιολόγηση του μαθητή, η οποία είναι έργο της καθημερινής εργασίας του δασκάλου. Άλλωστε η αξιολόγηση του μαθητή αποτελεί βασικό στοιχείο για την αξιολόγηση του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών.

Η αξιολογική διαδικασία που εφαρμόζει ο εκπαιδευτικός μέσα στην τάξη μπορεί να είναι: *Διαγνωστική, Διαμορφωτική και Τελική.*

- Με τη *Διαγνωστική αξιολόγηση* ο εκπαιδευτικός μπορεί στην αρχή της σχολικής χρονιάς ή στην αρχή της διδασκαλίας μιας ενότητας, μέσω κατάλληλων προφορικών ή γραπτών ερωτήσεων και διαλόγου που αναπτύσσει μέσα στην τάξη, να διαπιστώσει: το βαθμό επίτευξης των στόχων της αντίστοιχης περιόδου ή ενότητας, το επίπεδο των γλωσσικών – επικοινωνιακών ικανοτήτων που έχουν κατακτήσει οι μαθητές του από τα προηγούμενα χρόνια σπουδών ή από τις ενότητες που έχουν διδαχτεί στη διάρκεια της ίδιας σχολικής χρονιάς, τα συνήθη «λάθη» σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα και τα γενικότερα προβλήματα γλωσσικής επικοινωνίας καθώς και τις γλωσσικές ανάγκες των μαθητών.

Η διαγνωστική αξιολόγηση αποκαλύπτει ανάγκες που ανήκουν σε όλο το φάσμα των μαθησιακών δυσκολιών και αποτελεί τη βάση για την εξατομικευμένη διδασκαλία που πρέπει να σχεδιάζεται στα πλαίσια της υποστήριξης και ενσωμάτωσης των μαθητών-ατόμων με αναπηρίες (Α.Με.Α.). Ο σχεδιασμός των εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων καθορίζει τα πλαίσια και το είδος των δραστηριοτήτων που προσιδιάζουν στα ενσωματωμένα παιδιά με αναπηρίες. Η ισότητα ευκαιριών για τα παιδιά αυτά σημαίνει ότι μπορούν να συνεισφέρουν και μέσα από την ευέλικτη ζώνη, στοιχεία που μπορούν να ενταχθούν στις ομαδικές διαθεματικές εργασίες.

Η αξιολόγηση μαθητών-ατόμων με αναπηρίες, ανεξάρτητα από το είδος της σχολικής μονάδας όπου φοιτούν, απαιτεί πολύπλευρη προσέγγιση, ώστε οι μαθητές αυτοί να αξιολογούνται με βάση τα αισθητηριακά, γνωστικά και ψυχολογικά τους χαρακτηριστικά. Δεν αξιολογούνται μόνο ορισμένες γνώσεις και μεμονωμένες δεξιότητες, αλλά όλες οι δυνατότητες του μαθητή. Απαραίτητο είναι ο μαθητής με αναπηρία, να αξιολογείται επί των διδακτικών στόχων που επελέγησαν για το εξατομικευμένο του πρόγραμμα έτσι, ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί και η ορθότητα της μεθόδου και η καταλληλότητα του προγράμματος. Επίσης, απαιτείται να γίνεται μία ποιοτική και σφαιρική καταγραφή της επίδοσής του και η αξιολόγηση να μην προσκολλάται σε ποσοτικά χαρακτηριστικά και μάλιστα συγκριτικά μόνο με το σύνολο της τάξης, αλλά να γίνεται συσχετισμός με την προγενέστερη ατομική επίδοση του μαθητή.

- Με τη *Διαμορφωτική αξιολόγηση*, που αντιπροσωπεύει μια συνεχή και καθημερινή διαδικασία επιδιώκεται η πληροφόρηση του εκπαιδευτικού και του μαθητή για την πρόοδο του τελευταίου κατά τη διάρκεια διδασκαλίας του αντικειμένου. Ανάλογα με το αποτέλεσμα αυτής της αξιολόγησης, ο εκπαιδευτικός αποφασίζει και σχεδιάζει τις παρεμβάσεις που πρέπει να γίνουν, για τη βελτίωση της διαδικασίας και την επίτευξη των διδακτικών στόχων.

- Με την *Τελική αξιολόγηση*, που διενεργείται με την ολοκλήρωση μιας διδακτικής ενότητας ή με την ολοκλήρωση της διδακτέας ύλης, αποτιμάται με συστηματικό τρόπο το αποτέλεσμα της διδακτικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε αλλά και της προσωπικής προσπάθειας του μαθητή. Αυτά συγκρίνονται με το προηγούμενο επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών και με τους στόχους που είχαν τεθεί, ως προς αυτά, για τη διδασκαλία του αντικειμένου. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αυτής βοηθούν και τον εκπαιδευτικό και το μαθητή στην παραπέρα πορεία.

Ως μορφές και μέσα αυτής της αξιολόγησης, οι οποίες μπορεί να επιλέγονται κατά περίπτωση, προτείνονται ενδεικτικά οι εξής:

- Γραπτές δοκιμασίες, διάρκειας λίγων λεπτών ως και μιας διδακτικής ώρας, κατά περίπτωση.
- Προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις κατανόησης, διάφορων τύπων.
- Ανάπτυξη μικρού γραπτού δοκιμίου με τη βοήθεια ερωτήσεων για τις μεγαλύτερες τάξεις. Ελέγχουν την ικανότητα οργάνωσης του περιεχομένου σε παραγράφους και ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Μπορούν να δίδονται και στις μικρότερες τάξεις, με τη βοήθεια εικόνων, πλαισίων παραγράφων κτλ.
- Ερωτήσεις σύντομης απάντησης, προφορικές ή γραπτές. Ζητούν περιορισμένης έκτασης απαντήσεις, συνεπτυγμένη απόδοση περιεχομένου, περιλήψεις κ.τ.ό. Είναι ανάγκη να ορίζεται ο μέγιστος αριθμός λέξεων.
- Θέματα σύμπτυξης περιεχομένου, προφορικά ή γραπτά.
- Ερωτήσεις κρίσης. Προσφέρονται περισσότερο στην αξιολόγηση βαθύτερης κατανόησης του περιεχομένου μιας ενότητας ή ενός βιβλίου.
- Συνθετικές δημιουργικές εργασίες.

Οι πιο πάνω ενδεικτικές μορφές αξιολόγησης αποτελούν συγχρόνως διδακτικές πρακτικές που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο όλων των μαθημάτων, κατά περίπτωση.

Για την αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων με μέσα όπως τα παραπάνω, μπορεί να χρησιμοποιείται όποιο μάθημα του ωρολογίου προγράμματος προσφέρεται περισσότερο, κατά περίπτωση.

- Κλειστές ή αντικειμενικού τύπου ερωτήσεις. Μπορούν να αντιστοιχούν και σε τύπους των δομικών ασκήσεων. Προσφέρονται περισσότερο στην αξιολόγηση της γραμματικής του γλωσσικού συστήματος, της ορθογραφίας και του λεξιλογίου.

- Κείμενο με προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις που αναφέρονται στο περιεχόμενο, τη δομή του, το ύφος και τα γλωσσικά μέσα.

- Θέμα για ανάπτυξη και δόμηση περιεχομένου.

- Φύλλα Αξιολόγησης.

- Κείμενο περιορισμένης έκτασης (αντιγραφή), για τον έλεγχο της καλλιγραφίας ή της ορθογραφίας.

- Κάθε κείμενο που παράγει ή κάθε πράξη που επιτελεί ο μαθητής με τα λόγια του.

- Φάκελος εργασιών που περιέχει τις εργασίες του μαθητή σε όλη τη διάρκεια του έτους.

Όπως προαναφέρθηκε, οι ποικίλες γλωσσικές πράξεις αναλογούν σε ένα ευρύ φάσμα ειδών λόγου. Αυτό υπαγορεύει στον μαθητή να προσαρμόζει τη μορφή του λόγου του στις εκάστοτε ειδικές "απαιτήσεις" κάθε κειμένου. Η σκοπιμότητα άλλων κειμένων απαιτεί, για παράδειγμα, δόμηση σε παραγράφους, καλλιέπεια, ακρίβεια, συντομία, σαφήνεια, πλούσιο λεξιλόγιο, πλοκή και άλλων όχι.

Γι' αυτό, κύριο κριτήριο αξιολόγησης είναι η αποτελεσματικότητα (αποδεδειγμένη ή πιθανή) κάθε είδους λόγου, σχετικά με το σκοπό τον οποίο επιδιώκει ο μαθητής, καθώς και η αποδεκτότητά του ως συνόλου. Η τελευταία μπορεί να αναλυθεί σε επιμέρους κριτήρια αξιολόγησης, όπως η καταλληλότητα της διατύπωσης, του λεξιλογίου και του ύφους, η ορθότητα της σύνταξης και της μορφολογίας, η ορθογραφία και η γενική εικόνα του κειμένου (γραπτού ή προφορικού).

Τα λάθη αντιμετωπίζονται διδακτικά ως ενδείξεις ενός προσωρινού επιπέδου επικοινωνιακής δεξιότητας του μαθητή. Η άστοχη χρήση λέξεων, το ελλιπές λεξιλόγιο, τα ορθογραφικά και γραμματικά λάθη, οι δυσχέρειες στη χρήση υποτακτικού λόγου, στην προσαρμογή του λόγου στην περίπτωση, στην κατανόηση και χρήση απαιτητικού λόγου κ.ά. χρησιμοποιούνται, κατά περίπτωση, ως μέσα διάγνωσης που επιτρέπουν στον δάσκαλο να καταστρώσει πρόγραμμα διορθωτικών παρεμβάσεων.

Μόνιμος στόχος του δασκάλου είναι να καταστήσει το μαθητή υπεύθυνο για το λόγο που παράγει, ώστε να τον αξιολογεί και να τον διορθώνει μόνος του, κάνοντάς τον όσο μπορεί αποτελεσματικότερο για το σκοπό για τον οποίο τον παρήγαγε. Έτσι ο μαθητής εισάγεται στη διαδικασία της συνεχούς αναβάθμισης του γλωσσικού του επιπέδου, δηλαδή στη μορφωτική διαδικασία της συνεχούς τελειοποίησης.

5. Διδακτικό Υλικό

Διδακτικό εγχειρίδιο και επιμέρους βοηθήματα για το μαθητή.

Το εγχειρίδιο περιέχει πολλούς τύπους κειμένων και πολλά είδη λόγου.

Η διδακτική ενότητα περιέχει ένα ή περισσότερα κείμενα για επεξεργασία κειμενικής-νοηματικής ή γραμματικής δομής και ένα ή περισσότερα γλωσσικά φαινόμενα.

Τα κύρια στοιχεία του γλωσσικού φαινομένου εξαντλούνται σε επάλληλες διδακτικές ενότητες.

Το εγχειρίδιο περιέχει πίνακες κλίσης, συγκεφαλαιώσεις, καθώς και σχήματα αισθητοποίησης βασικών μορφοσυντακτικών και κειμενικών δομών.

Λαμβάνεται μέριμνα, ώστε το περιεχόμενο του εγχειριδίου και των κάθε είδους σχολικών βοηθημάτων του μαθητή να μην συνίστανται σε ομοιόμορφα επαναλαμβανόμενη διαδικασία. Η δομή του εγχειριδίου, γενικά, να αφήνει μεγάλα περιθώρια πρωτοβουλιών και επινοήσεων εκ μέρους του δασκάλου.

Φύλλο οδηγιών για τον δάσκαλο.

Περιέχει τα στοιχεία που υποτίθεται ότι δεν είναι υποχρεωμένος να γνωρίζει ο δάσκαλος και μόνον αυτά. Δίνει κατευθύνσεις και προκαλεί τον δάσκαλο στην επινοητικότητα και τη δράση.

Εγχειρίδιο σχολικής γραμματικής για τις τάξεις Ε' και Στ'.

Είναι συνοπτικό, εύχρηστο και μεθοδικό διδακτικό εργαλείο, που το χρησιμοποιούν μικρά παιδιά 9-12 χρονών. Γι' αυτό η εκπόνησή του εμπίπτει στην αρμοδιότητα κυρίως των παιδαγωγών. Ο ρόλος των γλωσσολόγων περιορίζεται στη λήψη καίριων αποφάσεων, μετά από συμφωνία σε ελάχιστα σημεία, ώστε το εγχειρίδιο που θα προκύψει να:

- Περιέχει περιορισμένο, αλλά επαρκή αριθμό φωνολογικών και μορφοσυντακτικών φαινομένων.
- Προσεγγίζει, παράλληλα, την πραγματολογική πλευρά της γλώσσας.
- Αφήνει περιθώρια "ανοχής" στην πολυτυπία, ως ένα βαθμό, ιδίως όταν αυτή έχει σχέση με τα επίπεδα ύφους.
- Δίνει έμφαση στη σύνταξη μικρών λέξεων (που, με, για, μέχρι, σαν κ.τ.ό.).
- Γενικά, δίνει λύσεις σε επείγουσες συντακτικές, μορφολογικές και ορθογραφικές εκκρεμότητες της νεοελληνικής διδασκόμενης γλώσσας, οι οποίες έχουν συνέπειες στην πρώτη εμπλοκή του παιδιού σε συνειδητές γλωσσικές επιλογές. Δίνει επίσης έμφαση σε πρακτικά ζητήματα γραφής.

Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων για τους κύκλους α'-β', γ'-δ' και ε'-στ'.

Σκοπός του είναι να φέρει τον μαθητή σε επαφή με ευρύ φάσμα κατάλληλων λογοτεχνικών κειμένων που κατέχουν κεντρική θέση στην λογοτεχνική μας κληρονομιά.

Προκειμένου να υπηρετούνται οι νομοθετημένοι σκοποί της εκπαίδευσης, όπως αυτοί ορίζονται στο Σύνταγμα και στην ειδικότερη νομοθεσία, τα κείμενα και τα θέματα επιλέγονται με βάση ειδικά επεξεργασμένες προδιαγραφές, με κοινό παρανομαστή ορισμένες έννοιες και αξίες, όπως η αγάπη, η εντιμότητα, ο ισχυρός χαρακτήρας, η οικογένεια, η γλώσσα, το εθνικό αυτοσυναισθημα, η ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, η αποδοχή της ετερότητας, η παγκοσμιότητα και διάρκεια του ελληνισμού, κυρίως όμως οι σημερινές δυνατότητές του. Σε κάθε περίπτωση να καλλιεργούν αισιόδοξες στάσεις στο μαθητή.

Περιλαμβάνει κείμενα από την αρχαία ελληνική μυθολογία, από τα ομηρικά έπη, από άλλα έργα της αρχαίας ελληνικής, εκκλησιαστικής και βυζαντινής γραμματείας, με απόδοση σε απλή νεοελληνική γλώσσα, οικεία στο παιδί. Περιλαμβάνει επίσης παραμύθια και δημοτικά τραγούδια από όλη τη γεωγραφική έκταση του ελληνισμού, δείγματα ιδιωματικών κειμένων της ελληνικής γλώσσας, αντιπροσωπευτικά κείμενα Ελλήνων της διασποράς, καθώς και δείγματα λογοτεχνίας γειτονικών πολιτισμών. Περισσότερο, όμως, προβάλλεται η νεότερη και σύγχρονη ελληνική δημιουργία.

- Τα ποιήματα είναι, κατά προτίμηση, έμμετρα, ομοιοκατάληκτα και ρυθμικά, ιδίως για τις κατώτερες τάξεις.
- Τα παραπάνω ισχύουν και για τα κάθε είδους κείμενα των γλωσσικών εγχειριδίων.
- Η αισθητική του λόγου συνδυάζεται με την καλαίσθητη εμφάνιση του βιβλίου. Το κείμενο πλαισιώνεται από ανάλογα έργα εικαστικών τεχνών, φωτογραφίες, πλαγιόπιπλους και κάθε μορφής συμπληρωματική πληροφορία, όπου αυτό φαίνεται επιβεβλημένο
- Σε κάθε περίπτωση, τα διδακτικά μέσα υπηρετούν τους γενικούς και ειδικούς στόχους του Προγράμματος Σπουδών.

Λεξικό για τις τάξεις δ', ε' και στ', ορθογραφικό, ευρείας χρήσης. Συντάσσεται σύμφωνα με ειδικές προδιαγραφές.